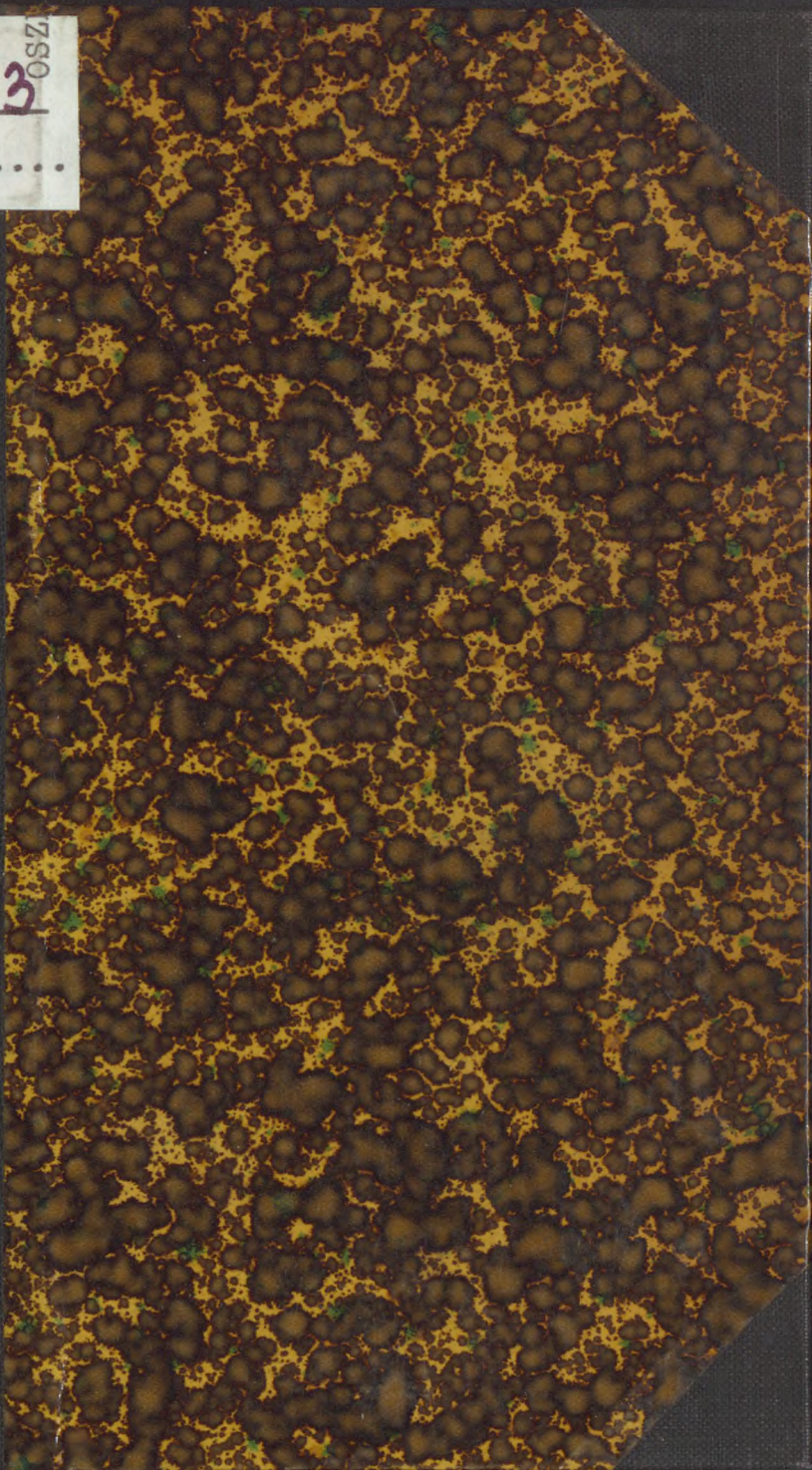
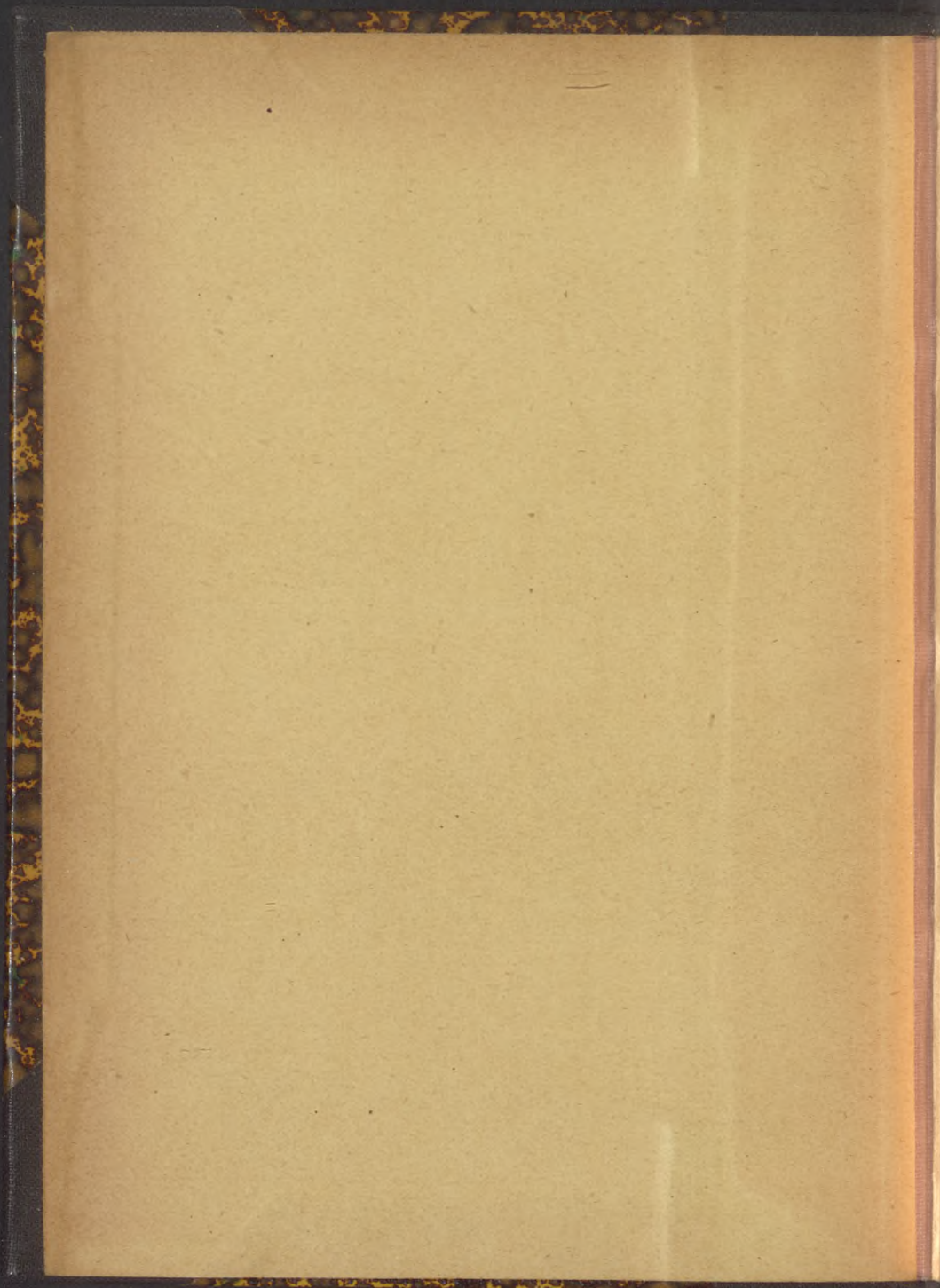
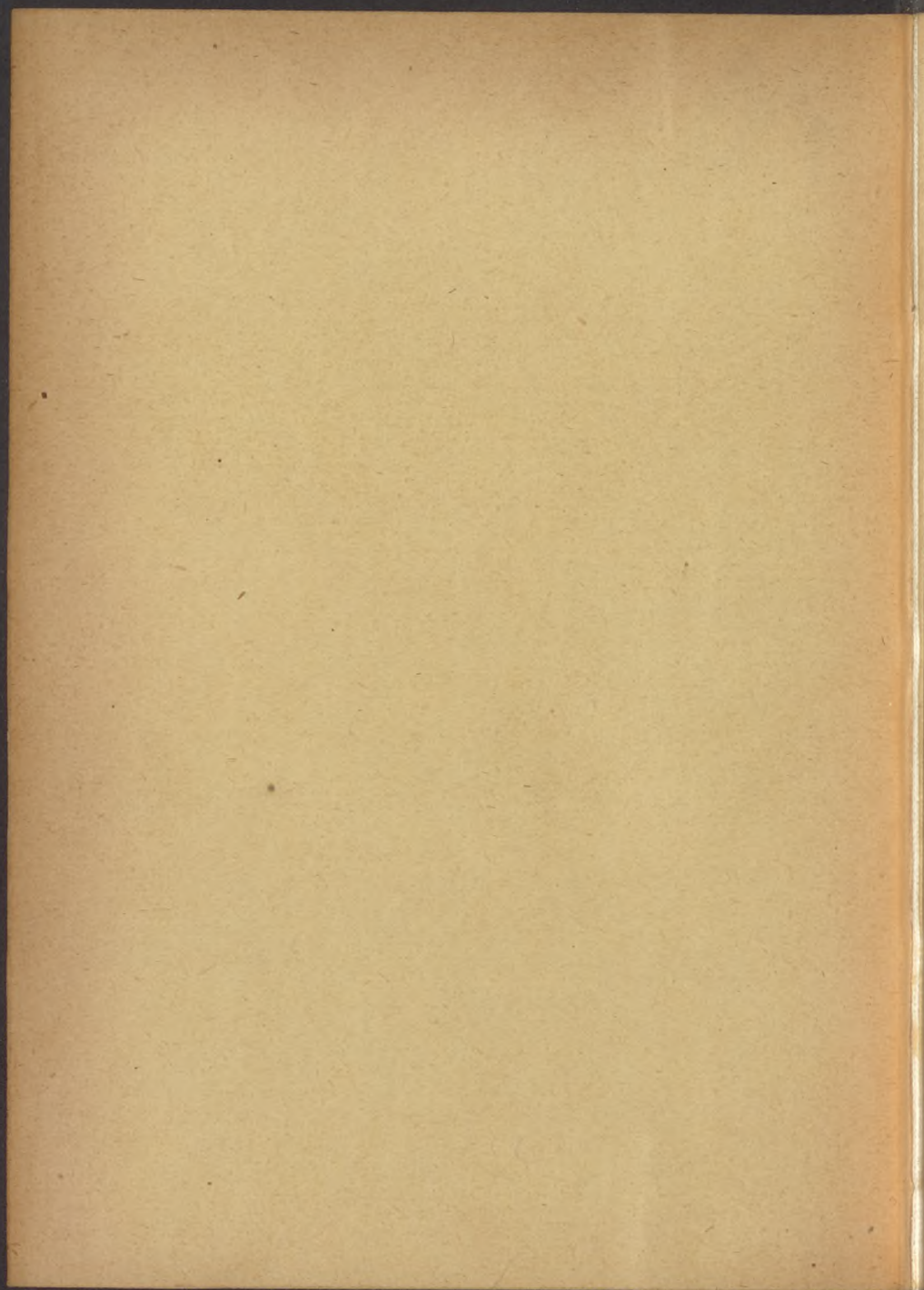

311.683

OSZ

78.

KÉZ A KÉZBEN.

SZÖVETKEZETI ÉS MÁS HASZNOS OLVASMÁNYOK.

A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA

IRTA

PÉTERFY TAMÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1912.

Ára 2 korona

Köteles példány
FRANKLIN-TÁRSULAT

KÉZ A KÉZBEN.

SZÖVETKEZETI ÉS MÁS HASZNOS OLVASMÁNYOK.

A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA

IRTA

PÉTERFY TAMÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

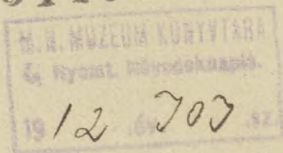
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1912.

L. aug. m.
91344

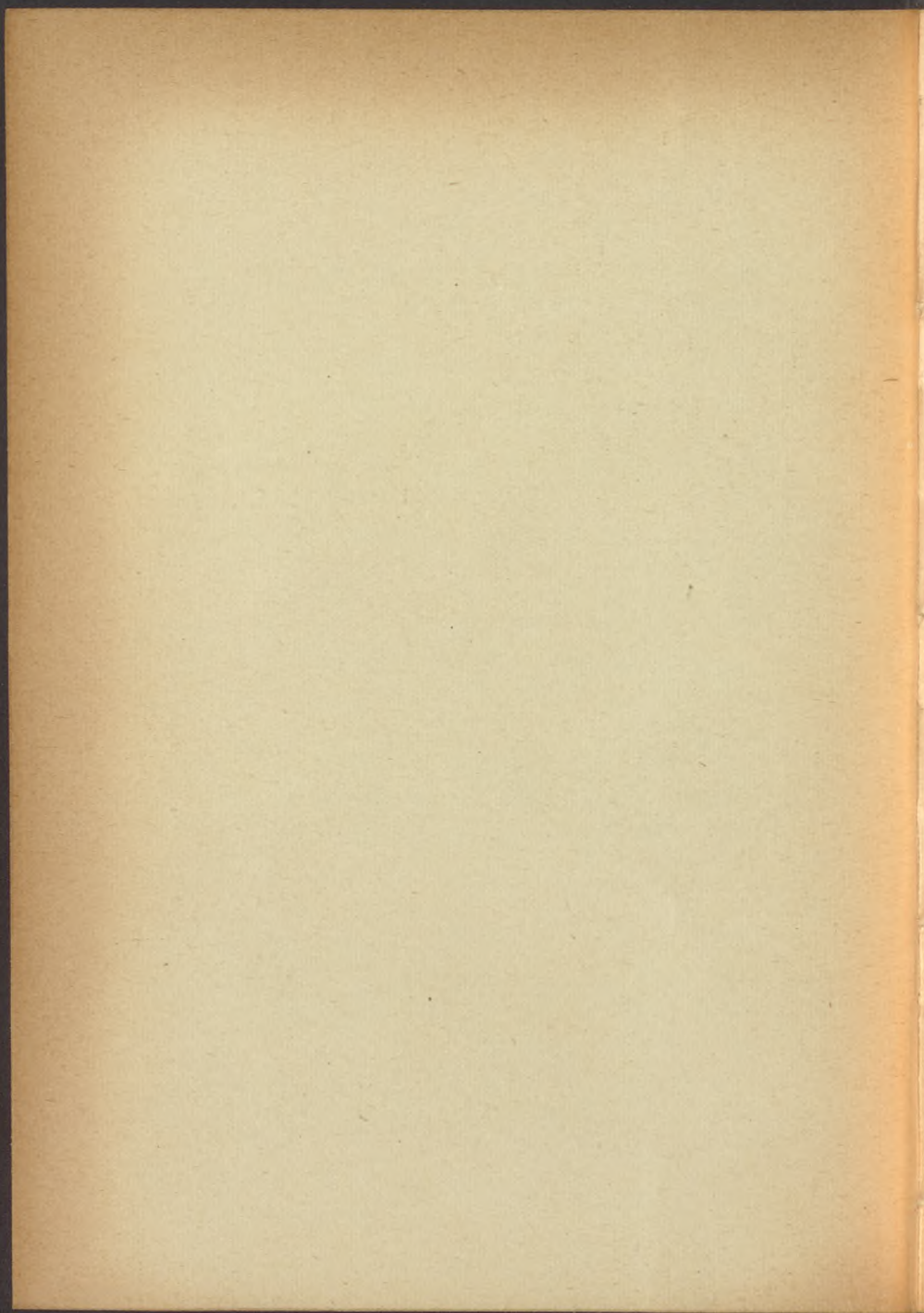

311683

TARTALOM.

	<i>Lap</i>
Nincs komaság!	5
Mihály sógor büszke!	10
A tökfegyű	19
A példa ragadós	23
A barkóczy baraczkok	29
A kókai gyermekeszimák	35
Megjön az esze... ..	44
A tanító úr goromba	50
De miért is veszekedtünk?	53
Gondolkozzunk egy pöttyöt!	59
Miért tanult János gazda?	62
Miből lesz a pénz?	67
Tanulni nem szégyen	70
Papválasztás Csalányoson	75
Megégetett a kása	81
Batkát sem ér a beszéd nálunk	86
A jó tanács — kalács	91
A faiskola	96
Jámbor állat a magyar ember!	100
Csak azért is!... ..	105
Hová forduljon a szövetkező?	110

Nincs komaság!

A mi társadalmi életünket szomorúan jellemzi a komáskodás. Atyafiság, rokonság, komaság: ezeknek a *támogatása, besegítése, fölsegítése* sok romlásnak vala a forrása. Ebből bőségesen kijut a szövetkezetek részére is. A legtöbb bukott szövetkezet betegsége, a komáskodás miatt juttatta szomorú sorsra a szent eszmét. Ezek közül elmondok egy tanulságos történetet.

*

Barátoson szövetkezeti boltot csináltak két év előtt. Az ügy élén igen érdemes férfiak állottak. Első vala Jámbor Dániel, a pap. Mindjárt legjobb segitőtársa Karcsi kántor vala. Az alakítás elég gyorsan és jól ment. A falu népe értelmes, okos nép vala. Szóval minden jó volt és a szövetkezeti bolt rövid idő alatt megkezdhette áldásos működését.

Csupán az üzletes megválasztásánál történt egy kis baj. Hárman kapaszkodtak a szövetkezeti boltosságra. Az egyik Gelb Jakab, szegény szatócs. Rosszul ment az üzlet, hát pályázott a jónak ígérkező szövetkezeti boltosságra.

A második pályázó Balog János vala. Ez egyszerű gazda volt, de a kis birtokából ugyan meg nem élt volna, ha nem kereskedik. Nem is hívták őt Balog

Jánosnak a faluban, hanem *boltos* Jánosnak. Télben dióval, téli almával kereskedett. Tavasszal a faluban összeszedte a csirkéket, kacsákat és szekérszámra vitte be a városba eladni. De a városból sem jött haza üres szekérrel *boltos* János. Valami jó eladnivaló mindig akadt. Husvétra meszet, meszelőt, piros-tojásfestőt, meg a jóságos ég tudja mi mindent hozott a faluba eladni. Nyárban zöldséget, veteményt hordott a faluból a városba. Ősszel a gabonát szedte össze *boltos* János. Közbe a nagy szekér káposzták is igen szép hasznót hajtottak a városbajárónak. Boltos János mindig tudta, hogy mi az időszerű áru, de azt is tudta, hogy mi a kelendő áru. Egyszóval ő nem vala kereskedő, de igazi boltosnak termett. A vérében vala az adásvevés, mint a cigánynak az ujjában van a kotta. Ő is pályázott a szövetkezeti boltosságra, de nem szorultságból, hiszen ő megélt pompásan, hanem csupán azért, hogy a falu népe boldoguljon idegenek kizsebelése nélkül.

A harmadik pályázó egy fiatal, de jó családból való gazda vala, a ki tönkrement. (Inkább lett volna rossz családból és ne ment volna tönkre a gazdasága.) Mert nem sokat ér ám az a szokott állapot, hogy jó családból való. Hasonlít ahhoz a székely mondáshoz, hogy «*aranyból megfutamoda, rézbe megbotla és sárga pléhben megállta.*» Nohát ez nem arany! Hát a jó családból való ember sem aranyember, ha már önhibájából tönkrement.

Aztán még egy erős megjegyzés szól ellene: *A ki magának rossz gazda, másnak se tud jól gazdálkodni!*

A szövetkezeti bolt felállítása kevesebb bajba került

Barátosan, mint a szövetségi boltos választása. Kevesen valának a szatócs Gelb Jakab mellett. Számba sem jöhetett a választásnál. De annál inkább megoszlott a falu népe Balog János és Firtos Dénes fiatal gazda között. Ez a Firtos vala a tönkrement gazda. Hát az atyafiság-komaság állást akart neki szerezni.

Meg kell adni, hogy sokan valának a komák és atyafiak. Több mint a fél falu komája-rokona vala Firtos Dénesnek. A nagy Beke-familia mind sógor, a nagy Vári-familia hasonlóképpen. A Dömőkök, Firtosok birták a falu harmadát. Így aztán könnyű kitalálni, hogy ki lett a szövetségi boltos?!...

Jámbor Dániel tiszteletes úr határozottan a Balog János pártján vala, mert tudta, hogy az üzlethez üzletember kell, a ki, ha nem is kitanult kereskedő, de értse az adás-vevés mesterségét. Már a Karesi kántor nem tartott a pappal. Azt mondotta, hogyha kereskedő kell a vezetésre, akkor kereskedőt tegyenek oda. Ő a szatócsot pártolja. Az legalább kereskedő. (A rossz szájak azt beszélték, hogy Karesi kántor uram adósa volt és csak azért pártolta, hogy nem tudott fizetni, hát ne perelje be a szatócs.)

Firtos Dénes mellett sokan voltak. A falu három-negyedrésze mellette vala. Mind atyafiság-komaság. A család nem engedte állás nélkül maradni Firtost. Azért volt jó családból, nagy családból, hogy annak hasznát is lássa.

Hát hasznát is látta a komaságnak, de a falu nem látta hasznát neki. Ő lett a szövetségi boltos. Becsületes ember vala, de ez nem elég ahhoz, hogy tudjon és értsen a kereskedéshez. Minden magától ment a

szövetkezeti boltban, azért mégis kárral zárult az esztendő.

Jámbor Dániel tiszteletes úr, mint a szövetkezet elnöke nyilván meg is mondotta aggodalmát a gyűlésen, de határozottan szembeszállni nem mert a komasággal, mert ezáltal könnyen elcsapták volna az eklézsiából. Azt a vasat kellett hogy verje, a mit a falu többsége fujtatott. Felszólalására megnyugtatták a Firtos atyafiai, komái, hogy majd belejön Dénes a boltosságba. Még a pap sem kezdi az esperességen!

A szövetkezeti bolt ügye tovább folyt, azaz csak csörgedezett. Nem vala vezető, nem vala lelke a szövetkezeti boltnak. Mert a boltban tenni kell ám! és nem bölcselkedni. A míg a bölcselkedő az ő bölcses-séges jó eszméjét elmondja, addig az élelmes kereskedő azt a jó bölcséletet megcsinálja. A szövetkezeti bolt lanyha vezetését szomorkodva nézte Jámbor Dániel tiszteletes uram.

Közbe többször beszélt Balog Jánossal, a ki nem is ütközött meg azon, hogy nem ő lett a szövetkezeti boltos. Azt mondotta:

— Tudja, tiszteletes elnök úr, a kinek nincs nagy komasága, azt elkerüli a boltosság!

És nem busult azon a *boltos* Jánosnak nevezett Balog János. Azt mondotta, hogy neki, mint adó-vevő embernek, sok a dolga. Nincs ideje arra, hogy buslakodjék azon, a mi elmúlt. Dolgozik és megél tisztességesen. Sőt gyarrpodik is valamicskét a vagyona.

Egy év mulva ismét zárlatot csináltak a barátosi szövetkezet boltjában. A szövetkezeti bolt még rosszabbul állott, mint azelőtt. Ez már második év vala.

Jámbor Dániel elnök feltette a kérdést, hogy a szövetkezeti boltost kicseréljék Balog Jánossal, a *boltos* Jánossal. Az atyafiság, komaság nem szívesen fodadta, de látva a bajt, mégis elhallgattak az ellenzéssel, de csak azért, mert bízott a komaság, hogy úgy is leszavazzák Balog Jánost.

Az elnök hívására Balog János is eljött és széttekintett. Mikor aztán a boltosra szavazás került elő a gyűlésben, hát Balog János előre visszalépett a jelöltségtől. Üzletes ember volt, a ki szakadatlanul kereskedett, hát a szavai szintén üzletesek, rövidek valának:

„Tisztelt közgyűlés, tiszteletes elnök úr!

A szövetkezés egyenlő gondolkozású, jó emberek ölelkezése. A hol nem így van, ott nincs szövetkezés. Nálunk sem így van, azért két esztendő alatt a szövetkezeti bolt tönkrement és engem hasztalan jelölnek, választanak boltosnak! Én el nem vállalom. Nálunk a szent ügy megbukott, de okulhatunk rajta nemcsak mi, de az egész világ is! A kártyajátéknál nincs testvérismeret! A szövetkezésnél *nincs komaság!* Ha van komaság, akkor nincs siker, előmenetel. Köszönöm a jelölést, de visszalépek!» . . .

Ez a pár igaz szó tönkretette a barátsági szövetkezeti boltot, mely feloszlott, de ezeket érő tanulságot adott a szövetkezeti embereknek abban az aranymondásban, hogy kártyánál nincs testvér, *de a szövetkezésnél sincs komaság!*

Mihály sógor büszke!

Palika Gergely, az öreg, négy szép leányt nevelt. Férjhez is adta mind a négyet, hanem csak három ment a faluba, *Erzsókot* a szomszéd községbe vitték. Bizony rosszul esett a testvéreknek, hogy az *Erzsók* eltávozott, de meghagyták *Mihály* sógornak, az *Erzsók* férjének, hogy sokszor látogassanak át.

Kétszer sem kellett mondani. A falujából kivitt leány igen vágyott haza mindennap. Mikor aztán gyermek is lett, még akkor is haza látogatott egy héten egyszer. Ezt a sűrű vendégeskedést nem mindenki vel tartják szívesen, hanem a *Mihály* sógor igen mulatságos egy ember. Már ha látogatóba kell jönni az *Erzsók* végett, hát úgy csinálja, hogy a szekérülés — ládából legyen, a láda pedig üres ne legyen. Minden alkalommal tud valami jót hozni a vendéglátáshoz, a mi által aztán mégsem esznek-isznak ingyenben. De a házigazdát, a vendéglátó sógorát sem sérti az, a mit *Mihály* teszen. Úgy elbeszéli az *Erzsók* eczetes ugorkáit, hogy egy üveggel elfogadnak csupa izlelőbe, mert azt valami finom móddal teszik el. Még a disznóhúsféle sem olyan túlzsiros *Mihály* sógoréknál, hát azt a húsos disznófajtát is megízlelteti, mert az különös fajta. A tejszövetkezetből a lefölözött tejet az úgynevezett hússertésnek jó adni, mert az hasznosítja.

Ebből a különös fajtából Mihály sógor minden részt megízlelteti a sógoraival. A kolbász nem kövér, a szalonnája húsos, a sonkáján kevés a zsír, az ódalossa vékonyabb csontú. Így minden részére kíváncsiak a sógorék és Mihály sógor hoz azokból szívesen. Egy szóval: Mihály sógor kedves ember, a kit vendégül minden héten szívesen látnak.

Csak az különös a sógorok előtt, hogy Mihály a falujára szörnyen rátartó. Ott minden jobb, még az emberek is.

Egyszer az öreg Palika Gergelynél voltak. Ott vala mind a négy leánya és mind a négy veje. A mint a vacsorának vége van, hát a férfiak ott maradnak az asztalnál, az asszonyok pedig segít az öreg édesanyjának a takarításnál. A mosogatást Erzsók veszi át, a törölgetést a nénje. A másik két lánya a külső végezni valóhoz lát, hogy az édesanyjukat kisegítsék.

Míg az asszonyok az édesanyjuknak segítettek, az alatt a négy sógor erős beszélgetésbe fogott az apóssal. Úgy boros asztal mellett mindig többet tud az ember. Palika Gergely bátyám sem hagyta magát a négy veje előtt. Rögvest a politikába vágott. Az országházi szónoklatokat bírálta-forgatta és elég alaposan. Három veje hozzá is szólott, de az öreg letromfolta őket. Csupán a negyedik veje hallgatott, sőt még ásított is közbe. Az öreg Gergely pedig éppen annak a véleményét szeretne volna hallani, mert a Mihály szavát mindig sokra becsülte. Meg is szólította:

— Szólj már te is, Mihály!

Azt mondja Mihály:

— Tudja apám uram, az a politika csak úri hunc-

futság, nem értek én ahhoz! Aztán abból magunkféle ember úgy sem élhet meg.

— De így, meg úgy! — beszélnek a többiek. — A politika vezeti az ország baját, a nélkül semmi sem lenne...

Mihály csak ránézett a sógorokra, aztán csendesen mondá:

— Az időjárás, a termés, a gazdálkodás! Ez az ország kétszerkettője. Politikával az ilyen magunkfajta ember jól nem lakik soha. Már a mi falunkban így tartjuk.

Hogy az ő faluját említette, hát ez nem tetszett a másik három sógornak, a kik az öreg Palika Gergely falujából valók valának. Meg is kérdezte az egyik:

— Ugyan miről beszélnek hát abban a faluban?...

Mihály hallotta, hogy kicsinyléssel kérdezték, de több esze volt és nem vette észre. Hanem azért megfelelt igazán, a mint volt.

— Most azon tanakodnak, hogy a bőséges boráldást miként lehetne jól eladni. Mert rettentő sok a bor minden faluban az idén.

— Már ez igaz — hagyja rá az öreg Palika Gergely és a fejével is bólint egyet.

— Úgy mondotta a tanítónk, — folytatja Mihály sógor — hogy lehet borértékesítő szövetkezetet is csinálni. Az bizony jó lesz, de az idénre már késő. Hamarabb kellett volna erre gondolni. De jövő évre megcsináljuk azt is. Sok előnye van annak. Nagyon jól tesz a népnek a faluban, ha bőven van biztos bortartó helye.

— Valami adakozás? — kérdi az egyik sógor.

Mihály kacagni akar, de mégsem kacag, mert

eszébe jut, hogy a sógora nem tudja, hogy *mi a szövetezet?*! Itt az ő falujukban nincs efféle még.

— Nem alamizsna biz a, — magyarázza Mihály — hanem a nép összeállása. A szőlősgazdák összetesznek annyi pénzt, hogy egy nagy közös pinczét építenek belőle és hordókkal ellátják. Ha nincs pénzük, akkor felvesznek olcsó kamatra, mert a szövetezetnek nagy a hitele és az állam kasszája is segíti pár ezerig. Ott minden szövetezeti tag kezességben van a többiért, úgy hogy *egy az összesért és az összes egyért.* No, így olcsó pénzt kapnak, hát az őszön beszolgáltatott borra előleget is kap a gazda. A bort egy tanult borkezelő veszi át és raktározza el.

— Aztán mi haszon van abból? — kérdezik.

— Sokféle a haszon, — magyarázza Mihály sógor — de rendre elmondom. Egyszer már az is haszon, hogy a bor nincs a gazdánál, mert ha otthon van, akkor a cselédek is rájárnak, no meg a gazda is *többet iszik, mert van . . .*

— Helyes, helyes! — mondá az öreg Palika Gergely.

— A borkezelést a gazda nem érti egészen jól, — folytatja Mihály sógor — vagy ha értené is, nincs az a sok szükséges szerszámféle mind meg, a mi a borkezelőnél megvan. Már csak azért sincs meg, mert nem fizetődnek ki a sok borkezelő eszköz. A mikor pedig a falu összes bora egy kezelés alatt van, hát ott mindenféle masina felhasználható, mert nagy a munka, a mit szerszámmal olcsóbban végez el a borkezelő. Lesz ott hordómosó, borlelőző gummicső, borzivattyú, mindenféle töltőgető edények. Azokkal aztán

úgy kezeli a bort a pinczemester, hogy mind egyforma legyen.

— Már azt minek? — kérdezik Mihály sógortól.

— A melyik borból sok van, azt szivesebben veszik a korcsmárosok. Még pedig azért veszik szivesebben, hogy *nem jó, ha a korcsmában a bor minden héten változik*. A borivó vendégek megszokják a bort, aztán olyat kívánnak, *egyformát egész esztendőben*. Ezért a korcsmáros inkább vesz olyan bort, a melyből mindenkor kaphat egész évben, mert így a vendégeit egyforma borral láthatja el bármikor. Ez egy nagy dolog ám. Tudják jól a borkereskedők.

— Hát aztán, ha a gazda is bort akarna inni? — kérdezi Palika Gergely az öreg.

Az egyik sógor gúnyosan rámondja:

— A szövetségi gazdák nem isznak bort. Azok spórolnak a közös czélért!

— De nem spórolnak a közös czélért! — mondja Mihály sógor. — Azok is isznak, mert a szövetségi pinczéből szép tiszta bort kapnak és pedig saját árban vissza. Nem olyan zavaros, hordószagú, ájnslágos bor az, mint a melyet a gazdák kezelnek. A közös értékesítés pedig mindenkor jobb, mintha mindenki külön volna. Azért csinálunk borértékesítő szövetséget is.

— Hát más szövetség is lehet? — kérdezi az egyik sógor.

— Nemcsak lehet, de van! — feleli Mihály sógor. — A mi falunkban van már fogyasztási szövetség, ez a *magyar bolt*. Van tejszövetség, van hitelszövetség, meg gabonaraktár-szövetség.

A sógorok nevetnek, hogy az igen sok a szövet-

kezeti boldogságból. Mihály a gúnyos szavakat nem viszonzozza még gúnyosabban, hanem megmagyarázza azt, a mit akar.

— A fogyasztási szövetkezet 300 taggal húszezer korona forgalmat csinált, hát szépen virágzik.

Az öreg Palika Gergely rámondja:

— Húszezer korona az tízezer forint. Szép pénz!

Aztán úgy fordul, mintha kételkedne benne. Mihály pedig folytatja:

— A tejszövetkezet 50 ezer forinton felül hozott be a faluba, de a visszamaradó sovány tejet nem is számítjuk.

Az egyik sógor prüsszent, pedig nem is akart. Mihály ezt sem veszi észre, hanem folytatja:

— A hitelszövetkezet forgalma az első évben fél-millió. Nem is csoda, mert sok a pénzkereső, de szaporodik még, azt reméljük.

Az öreg Palika Gergely összenéz a falujabeli vejével. Mindenki int a szemével és tamáskodik valamennyi.

— A gabonaraktár-szövetkezet a gazdák jóltevője. Nemcsak a gabonát adja el jó áron, hanem a legjobbat vetőmagnak kiválasztva, a gazdának mindig visszaadja. De tisztán, rostálva, *hogy a szegény ember ne vessen gazt*. Az elmúlt évben egy korona haszon volt minden métermázsánál, de ez szinte sok. Ennyire nem számítottak a gazdák. A tiszta haszon ennél harmincezer korona volt.

A beszéd kezd unalmas lenni. Mihály sógor összeszedi magát, meg a feleségét és hazamennek kocsin a szomszéd faluba. Az öreg Palika még ott tartja a három vejét. Ugyan azoknak sem kell sok marasztás. A mint

Mihály sógor kimegy és elhajt a kocsival, a szó csupán róla esik. Úgy az öreg Palika Gergely, mint a három veje, csak Mihály sógort szapulja.

— Más falusi, sokat beszélhet! — mondja az egyik.

— Úgy dobálja a milliókat, mint mi a garast! — szól a másik gúnyosan.

— Beszélhet, hiszen nem járunk utána, hogy igaz-e? mondja a harmadik. — Minket ostobáknak tart itt a mi falunkban.

Az öreg Palika Gergely megsokalja a mondást és rámondja csendesen:

— Ostobának ne tartson, mert utána nézek!...

Ez aztán tetszik a három vejének. Meg is bízzák az apósukat. A tanácsok sem maradnak el.

— Azt a húszezres boltot tekintse meg kend!

— Azt az ötvenezeres tejköcsögöt is nézze meg!...

— A félmilliósz takarékpénztár könyvébe pillantson be, apám uram!

— De a gabona féle szövetkezés számolását is meg-nézem! — mondja az öreg.

És úgy tesz, a mint mondja. Következő héten átlátogat a Mihály vejéhez. Csak Erzsókot találja otthon. Mihály a tejszövetkezetben van. Ő a napos. Az öreg nem érti, hogy mi fránya az *a napos*, de azért elmegy a tejszövetkezetbe. Gondolja, hogy végire jár az ötvenezeres szövetkezeti titoknak. Be is megy. Hát szívesen fogadják és nem is a szövetkezet, hanem a tagok látják szívesen. (Az öreg nem tudta, hogy a szövetkezet tagokból áll.) Jó feje van Palika Gergelynek, de nem bízik a fejében, felírja mindazt, a mit lát és mondanak.

Aztán csak azt mormogja magában, hogy ez a Mihály nem is büszke ember. Pedig lehetne.

Azután, hogy a tejszövetkezetben szétnéztek, hát Mihály átvezeti a gabonaraktár-szövetkezetbe. Az aztán pompás helyiség, még az árendásnak sincs olyan buza-tartója. Tisztaság, rend mindenfelé. Palika Gergely a könyvekre kíváncsi, hát előadják. Mind hitelesek, pecsétetek, itt csalni nem lehet, mert a gazdák vizsgálják meg rendesen. Az öreg csak bólint a fejével. Aztán tovább mennek. A szövetkezeti bolt ugyancsak tetszik az öreg Gergely uramnak. Ott nincs zsidó, hanem egy pitykés gombos magyar polgár árul mindent, de rögvést felírja, a mit bevett. Nagy a rend, szép a tisztaság, még a rizskása sem dohosszagú. No, ez tetszik az öregnek. A forgalomról a könyvek szólnak, hát igaz, amit Mihály mondott . . .

Még csak a gazdakörbe látogatnak fel. Ott a tanító úr fogadja őket. Már az igazán egy finom úriember. Meg is tetszik Palika Gergelynek, pedig politikáról még csak szó sem esik. A tehenek tejeléséről beszélnek, meg a luczernáról, hogy az őszi eső után nagyon megnőtt, hát azt szénának szárítsák-e? ha az idő engedi, vagy besavanyítsák zsombolyázva? Mert megetetni nem lehet azt a nagy tömeget most.

A tanító úr azt mondja, hogy a szárítás ilyen késői időben szóba sem jöhet. Csak zsombolyázni kell, de nem egymagára, hanem csalámadéval, akár kukoricaszárral. Így gazdaságosabb és izletesebben eszik a tehenek a kettőt együtt. De a táplálóereje is hatásosabb, ha már zölden nem lehet etetni.

Még sok gazdaságos dologról hallott az öreg Palika

Gergely a körben és a mikor hazament a falujába, hát az ott lakó három veje megkérdezte tőle:

— Úgy-e, büszke ember az a Mihály sógor?! . . .

— *Nem büszke biz a!* — mondja az öreg — hanem mi nem vagyunk okosak, mert a mi falunkban még csak hírmondónak sincs egy szövetkezet! . . .

A tökfejű.

Mint a dudva a rosszul művelt földet, úgy tölti el a gúnynév a magyar falukat. Csupán a mi falunkban több van száznál. Van nálunk *nagyhasú* Darkó Gyuri, *parolás* Varga Están, *czibrés* Istók János, *tökmag* Ferencz Jóska, *fütytös* Ferencz Zsiga, *fejérkenyér* Szabó Józsi, *czinege* Péter Elek.

De vannak aztán olyanok, amelyeket csak négy szem között nevezhetnék meg, mert Isten bizony csúnya nevek. És ebből van a legtöbb!...

Ilyen csúfolkodó a magyar ember.

Az őszen lett öt éve, hogy felszegi Józsa Pétert a szép és nagy takarmánytők termesztése révén elnevezték *tökfejű* Józsa Péternek. Ez a gúnynév nem talált ugyan a Józsa Péter józan gondolkodásához, de ráfogják és *csak azért is* rajta száradt, hogy *tökfejű*.

A fiatal gazda nem birta elviselni ezt a buta csúfolódást. Úgy gondolkozott, hogy van egy jóra való, fiatal felesége, lehetnek gyermekei és azokra mind ráfogják mondani a falusiak, hogy *tökfejű*!... Ezt nem akarta Józsa Péter. Inkább elhagyta a faluját. A kis földet, házat bérbe adta, aztán feljött a fővárosba.

Már előre úgy gondolta a fiatal gazda, hogy nem szegődik cselédnek, hanem munkát vállal. A cseléd csak szolgál, keveset tanul. Már pedig Józsa Péter tanulni akart!

Hat hétig bolyongtak a szép székesfővárosban. Külön-külön kaptak volna szolgálatot, de az ifjú pár nem szívesen vált el egymástól. Erről hallani sem akartak.

A pesti bolyongás közben ellátogattak a központi vásárcsarnokba többször. Ott nagyot bámult a teméntelen sok zöldségen Józsa Péter. Többet adnak el ott egy nap alatt, mint a mennyi egy éven át terem az ő falujában.

Egy vásáresarnok-látogatás alkalmával a bejárónál látnak egy piros arcú, fekete hajú bolgár embert. Zöldséggel terhelt kocsit húzott, hanem a bejáró előtt síkos is volt, meg emelkedés is volt, hát nem birta a zöldséges kocsit.

Bizony a pesti nép nem segített, hanem Józsa Péter nem tudta nézni.

— Fogd a pálczámat feleség! — szólta az asszonyhoz. Aztán neki dült a zöldséges-kocsinak és fölsegítette. A bolgár tisztességtudólag emelt kalapot, úgy köszönte meg.

Így találkoztak még egy párszor a zöldséges bolgárral, hát egyszer beszélgettek is. A bolgár tudott magyarul. Tudakolta, hogy mi járatban vannak?

Józsa Péter egyenesen kimondotta hogy *dolgozni szeretne*. A bolgár elvezette őket a bolgár kertészek közé és kérte, hogy alkalmazzák, mert ez munkát keres. A vége az lett, hogy igen csekély fizetéssel egyik bolgár kertész felfogadta Józsaékat.

Már három hétig dolgoztak szorgalmasan, mikor a szomszéd bolgár kertész látva a serény munkájokat, jobb fizetéssel hívta őket.

De Józsa Péter becsületes ember volt. Megmondotta előbb a munkaadónak, hogy ő nem szívesen cserél gaz-

dát. A kertész csakugyan megadta, a mit a másik ígért és megtartotta örömmel.

A keresetből szűköskén éltek és megtakarították valamit. Az otthon bérbeadott földek jövedelmét teljesen félretették. Titokban pedig Józsa Péter vala a legboldogabb ember, *mert tanulhatott.*

A bolgárok kitűnő kertészek. A főváros környékén velük a versenyt föl nem veheti a magyar. Nem is erre gondolt Józsa Péter. Neki van otthon földje, háza!... No majd csinál ott valamit, ha jól kitanulja a kertész-mesterség csinját-binját.

Gyakorlat a legjobb mester. Akarat a legbiztosabb tanulási módszer. Ezt tapasztalták Józsa Péterék.

A második évben a bolgár kertész teljesen Józsaékra bízott egyes munkát. A józan életű ifjú gazda a legjobban végezte el, közben pedig *számolt, mindig csak számolt.* A számolás után így gondolkozott:

— Milyen ostobák vagyunk mi otthon a faluban. Egy hold után ritkán kapunk hatvan koronát évente. Ezek holdjáért háromszáz korona haszonbért fizetnek és még búsás hasznot húznak. Miért?...

— Azért, mert nemcsak dolgoznak, mint az oktalan állat, hanem gondolkoznak is! Otthon mindenből vetetünk, hogy legyen a ház szükségére, mert azt hittük, hogy ha búzát nem vetünk, nem lesz kenyérünk! De balgák is vagyunk. Lám a bolgár itt sohasem vet búzát, mégis *jobb kenyeret eszik, mint mi.*

És tovább gondolkozott Józsa Péter. Miért ne csinálhatna ő otthon éppen így, mint a bolgárok. A birtokához közel fekszik a város. A városban sok zöldség kell, csak szép és tetszős legyen. Aztán ott foly

a patak a földje mellett és abba igazán öntözni való víz van.

A mint erre a gondolatra rájött Józsa Péter, hát úgy rendezte a dolgát, hogy hazatérjenek a falujába. Harmadik tavaszra derülve otthon voltak. De volt esze. Bolgár ruhát, meg kést viselt az oldalán. Ez a különös viselet, de főleg a kés elfeledtette a *tökfejű* elnevezést.

Hanem akármilyen jól értette a kertész-mesterséget, első évben csak két termést tudott előállítani. Ez is szép hasznót hozott, többet a búzánál.

A következő évben a patak vizét rávezette csatornákon a föld öntözése végett. Elkészült a melegágyakkal és lett is három termés. A *bolgár* Józsa Péter zöldségének pedig hire van a városban. Mult ősszel örömmel mondotta, hogy: már nem bánom, ha *tökfejű*-nek neveztek is, mert látom, hogy irigylitek az én tökfejemet.

Azonban tanuljátok meg azt, hogy *a gazdának számítani is kell, nemcsak dolgozni!* Egy szem búzát sem vetek, mégis jobb kenyér van az asztalomon, mint nektek!

A példa ragadós.

Bodor Pál, az öreg, a falu esze volt mindez mai napig és az is lesz, amig él. Ezt az okosságát sokan megbámulták, tudósnak nevezték, mire azt szokta mondani az öreg *Bodor Pál*, hogy: bolond vagy!

Nem szerette tudását a faluban széthordozni, mutogatni, hanem éppen csak ott használta fel, ahol arra nagy szükség volt. Most, hogy másfélévvel ezelőtt megalakult a *Bodor Pál* falujában a tejszövetkezet, hát sok szó esett a tehéntartásról, meg arról, hogy hasznot hajt-e a tejszövetkezet?

A tanító úr, a ki a tejszövetkezet létesítésén legtöbbet fáradozott, hamar belátta, hogy ahol nincs jó anyag, ott hasztalan az erőlködés. A hol nincs sok szén a földben, ott nem lehet szénbánya; a hol nincs jókarban lévő rét, ott nincs jó széna, de még tojásszövetkezet sem lehet ott, a hol csenevész, satnya baromfifajták vannak a faluban. A magnak való a fő.

A tejszövetkezet is csak akkor haszonhajtó, ha bőven tejelő és zsírdús tejet adó fajta tehenek vannak a faluban. A gyengén tejelő marhának hasztalan a jó táplálás, azért nem találjuk meg a számításunkat, a ráfordított költséggel szemben a jövedelmet.

Beszélt, sokat beszélt. Felolvasásokat is tartott a faluban, de mindez csak pusztán elhangzó szó vala a

falusiak között. Végre elhatározta, hogy fölkeresi *Bodor* Pált, az öreget, aki a falu esze. Neki elmondja a bajt, hátha kitalálja az orvoslás módját.

Az öreg *Bodor* Pál szívesen fogadta. A tanító úr baját is megtudta. Sőt azt is reá mondotta, hogy az orvoslási mód igen egyszerű.

— Próbáltam én mindenféle szóval! — panaszkolta a tanító.

— Erre már nem felelek, tanító úr, — szólta az öreg *Bodor* Pál — hanem a falunkban lakó nép egy érdekes dolgát mondom el, úgy a hogy megesett. Majd kihalássza belőle a tudományt, ha kell. No, hát ismeri-e a Sára grófnőt?

— Hogyne ismerném! — mondja a tanító — én tanítom czimbalmozni kottából.

— Hát mikor a kis grófnő született, az most kilencz éve vala, akkor a tanító úr sem vala még a mi falunkban, hát éppen akkor történt ez az eset. Megszületik a kis grófnő. No, mindenki kíváncsi volt, hogy minek is keresztelik. Azt bizony Sárának keresztelték. Ez nem volt olyan cifra név, hát a falusiak is megszerették. De még mennyire!

— Igen szép név is a Sára! — dicsérte a tanító.

— Mert hogy éppen igen szép, hát éppen azért történt meg ez az eset is, amit most elmondok. Másnap *Varga Mihálynak* vitt a gólya egy kis leányt. Minek keresztelték? Hát Sárának. *Vecsernyés Jánoséknál* is fiú helyett leányt vitt a gólya, pedig fiút vártak, de ha már leány volt, azt is Sárának keresztelték. A *Dombi Lajosné* kis leánygyermekét is Sárának keresztelték, hát az első héten már három Sára lett a faluban. Egy hónap

alatt húsz Sára nevű leánygyermeket keresztelt a pap nálunk.

— No, annak a névnek jó hatása volt.

— De ez még semmi! — szólt az öreg *Bodor Pál*.

— Hogy volna semmi? — kérdezte a tanító.

— Úgy hogy két esztendeig járvány volt a Sára név a faluban. Minden leánygyermeket Sárának kereszteltettek. Sőt megesett az, hogy a felvégi Csorba Jóskánának két leányt hozott egyszerre a gólya.

— Csak nem keresztelték mind a ketőt Sárának? — kérdezi mosolyogva a tanító.

— Nem, de azt akarta. Félt, hogyha az egyik Sárája meghal, hát mégis maradjon neki egy Sára.

— Szóval: divatba jött a Sára név — szólt közbe a tanító.

Bodor Pál azt felelte erre, hogy:

— Nem divat az, tanító úr. A falusi népnél azt úgy kell mondani hogy: *a példa ragadás!* Most aztán értheti, hogy miért mondtam el ezt az igaz történetet? Mert a tanító úr azt monda, hogy szóval beszéd-del mindent megpróbált, hát most ugy-e beismeri, hogy éppen azt nem próbálta meg, a mi szükséges.

— Kend okos ember, *Bodor Pál* uram!

— Nem vagyok én okos, még az apám se volt az. Hanem a mit meglátok, azt megnézem körülményesen. Az élet megfigyelése a legeslegjobb iskola, mert ott nem lehet vizsgázni bemagolt tudományt. Ez az igazi tudás. Most aztán vessük össze az eszünket, tanító úr és ezt a Sára-féle tanulást hozzuk bele a tejszövetkezet elővitelébe.

— A Sára grófnőt vegyük példaképpen a tehéntartáshoz, mert ez így szükség — mondá a tanító.

— Mert *a példa ragadás*, aztán az nem kérdés, hogy egy grófnőtől vagy egy királynőtől tanultuk-e meg. A fő a siker, mely a népek boldogulásához közelebb vezet. Nekünk jól tejelő teheneket kell teremteni, hogy a tejszövetkezetünk ne csak fennálljon, hanem szép jövedelmet is hajtson. *A népnek papolhatnak a világ végéig! Csak a példa ragadás.* Ezért, ha sikert akarunk, példát mutassunk.

Bodor Pál még azt is elmondotta, hogy ezt a példaadást ám lármával kel csinálni, mert így a nép figyelme arra felé fordul. Kezdjének ketten versengeni.

A tanító már eszmélt a jó tanácsra és így szólt az öreg Bodor Pálhoz:

— Hát fogadunk a falu színe előtt, hogy amelyiknek kettőnk közül jobb tejet adó és sok tejet adó tehene lesz egy év lefolyása után, azé lesz a bánatpénzbe letett kétszáz korona. Bodor Pál is leteszi a száz koronát, én is leteszem. Erre egy becsületes bizottságot hívunk össze. A pap lesz az elnök. Aztán egy esztendő múlva döntsenek!...

És lett hűhó! és lett láрма a faluban. A tanító és Bodor Pál a tejszövetkezet ügye miatt összekülönböztek. Ez lesz, meg az lesz! Így lesz, meg amúgy lesz! Egy nap múlva egyébről se beszéltek, mint az okos Bodor Pál, meg a tanító úr dolgáról. No, most aztán lesz valami. A pap összehívta a gazdák elsőbbségeit, nyolcztagu bíráló-bizottságot alakított, ő maga volt a kilenczedik és a döntő, mint elnök. Ez már tetszett a népnek. Letették a fogadási bánatpénzt, a száz-száz koronát Bodor is, a

tanító is. No, de beszéltek is mind a ketten a faluban mindenfelé.

A tanító fennen hirdette, hogy ötszázkoronás tehenet szerez *Bonyhád* vidékéről. Annak aztán annyi teje lesz, mint három gyengefejős falusi tehénnek. De zsiros is lesz az. No, mert ő vágja zsebre a kétszáz korona letett bánatpénzt!...

Az okos *Bodor Pál* már nemcsak erről beszélt, hanem azt is elmagyarázta, hogy miként kell a fiatal tehénnel bánni, hogy jó tejelő legyen. Hát takarmányozásról, még csak arról beszélt sokat az öreg *Bodor*. Hogy milyen abraktakarmányt ad ő a tehenének és mennyivel több és jobb teje lesz azáltal és mégis kevesebbe kerül neki a liter tej, mint a mostani gyenge-tejelő marhájával.

Közbe egyik sem feledte el, hogy a *példa ragadós*. Vettek tehenet *Bonyhádon*. Vetettek luczernát, lóherét a teheneknek. Az abraktakarmányokat fekete táblára fehér krétával felírták, hogy miből mennyit adtak naponként. Ezt aztán minden kíváncsinak megmuto-gatták, megmagyarázták; és *ki nem volt kíváncsi a faluban?* Hát mindenki kíváncsi volt. Eljártak a tanító-hoz is, az öreg *Bodor Pál*hoz is.

A kilenczes bizottság hetenként egy nap elment próbafejésre. A pap elmérte a tejet. A zsírmérőt is bele-dugta. A bizottsági tagok *láttamozták*.

No, ez szép érdekes mulatság volt.

Közbe a pap megmagyarázta a bizottság tagjai előtt, hogy ha az összes tehenek ilyen jó tejet és ilyen sok tejet adnának a faluban, a *tejszövetkezet* még egyszer *akkora*

hasznát oszthatna ki. (Nem kétszeres tejárat, hanem a tiszta haszon kétszereződnék meg.)

Ezt aztán pennára vették. Számoltak, a mi pedig nem igen szokása máskülönben a magyar földművelőnek, de hát *ez a furcsa fogadásos körülmény* szerencsére így felforgatta a régi rossz szokást, a nemtörődömséget.

A fogadás eredménye érdekelte a gazdákat. De okultak is rajta. Egy év alatt tiz darab valódi bonyhádi tehén került a faluba és egy kitűnő tejelő tehéntől való fiatal bikát is hoztak közösen, mert ebből jó hasznót láttak. *A falu minden gazdája csak ilyen jóltejelő fajta állatot akart tartani,* mert a szemükkel látták, hogy mily különbség van a jövedelemben tehén és tehén között.

A fogadásnál Bodor Pál nyert. Az ő tehene adott több s jobb tejet, de a tanítóé sem maradt sokkal mögötte. A nyereséget Bodor Pál a bikaalaphoz adta. No, *ez is szép példa volt,* esakhogy többen nem nyertek ilyen fogadást, hát nem adtak a bikaalaphoz ilyen sokat. De bevált az öreg Bodor Pál állítása: *a népnél a példa ragadós!*

A barkóczi baraczkok.

Még a miskolcziak kocsonyája sem volt híresebb pár évvel ezelőtt, mint a *barkóczi baraczkok*. Hogy miért voltak híresek a barkóczi baraczkok, azt nehéz elmondani. De nemcsak nehéz, hanem hiábavaló is lenne.

Valami csalafintaság esett Barkóczon a baraczkokkal, pedig igen szép és egészséges ott ez a gyümölcsfajta. A csalafintaság híre aztán sebesen szétfutott az országban. Ha barkóczi embert láttak a faluján kívül, mindjárt megkérdezték:

— Hová való bácsi?

— Barkóczi — felelte az atyafi, kinek már a ruhájáról ismerték a hovatartozandóságát, mert a barkóczi népviselet igen szép és takaros.

Ha talán eltagadta illetőségi helyét, akkor rögest belekötöttek.

— Hiszen barkóczi a viselete?! . . .

Ha megmondotta, hogy barkóczi, akkor az volt a második kérdés:

— Hát megért-e már a baraczk Barkóczon? . . .

— Meg az Isten! . . .

No, a mit a barkóczi ember válaszolt, azt ugyan nem igen érdemes leírni, mert bár benne van az Isten szent neve, hanem csunya káromkodás vala. Hej! régi bűne a magyarnak a csúfolódás, meg erre a hirtelen károm-

kodás. Csupán csak azért nem felejtik el az emberek, mert haragszanak érette. Éppen így volt ez a barkócziaknál is.

De számtalan az ilyesféle hiresség nálunk. Ki ne hallotta volna hírből az alábbi kérdéseket:

- Mikor főznek kocsonyát Miskolczon?
- A remetei pipének miért repedt meg a szíve? . . .
- Megeszik-e Zalánban a szilvát? . . .
- Megért-e már a baraczk Barkóczon! . . .
- Miért híres a kókai lencse?

Több száz ilyen híres kérdést tudnék elősorolni, de minek? A vége valamennyinek verekedés, főbeverés, vagy legalább is káromkodás.

Inkább ezek helyett elbeszélem azt az igaz történetet, a mely Barkóczon történt.

Csiki Dénest, a fiatal tanítót éppen most négy esztendeje vitték be Barkócz községbe. Nem valami daliás szép legény a tanító úr. Még katona sem volt. Hanem a mi a kedvességét illeti, hát az már teszi. Meg is mondták szemébe négy hét múlva, hogy a tanító úr nem kevély ember. A tanító pedig rendre járt a faluba minden gazdánál. Felkereste őket az egyszerű, szerény hajlékaikban. Oh, be jól esett ez a falusiaknak! . . . Betekintett az istállókba, a kertekbe, a tyúkólakba. Szóval: megnézte a gazdaság állását a községben. Nem volt ugyan valami fényes, mert az emberek sokat pálinkáztak. De *Csiki* Dénesnek volt tapintata. Csendesen viselkedett, elnéző volt egyik-másik urambátyám százféle gyöngéje iránt. Majd teszen róla — módjával, mert *nem jó a magyarnak nekirontani!* . . .

Mikor a harmadik héten egyik atyafival a városba

ment a tanító úr, hát a mint keresztülhaladnak a szomszéd községen, több gyerkőcz kiáltott az atyafi után:

— Bácsi, megért-e már a baraczk Barkóczon? . . .

A barkóczy ember nagyot káromkodott erre. Hát a tanító úr mindjárt megkérdezte a dolog mibenállását. Csúfolják a barkóczyakat, pedig ráfogás, az az eset meg sem történt stb.

Csiki Dénesnek egy jó gondolata jött. A városból hazatérve számolni kezdett. Sok baraczk termett a faluban, de azt a gyerekek ették meg, vagy a disznók és nagyobbrészt ott rothadt a fák alatt. Akkor is bő termés ígérkezett. Összehívta tehát a tanító az értelmebb gazdákat és előállott a tervével.

— No, atyámfiak! ha a világ a barkóczy baraczkkal csúfol, hát én úgy gondoltam, hogy jó lesz ezt a csúfságot megfizettetni! Adják meg az árát, ha mulatnak rajtunk!

— Fizessék meg! No ez pompás! — mondták rá a barkóczyak.

— Annak pedig legegyszerűbb módja, hogy mi összetartsunk, egyetértsünk, mert egyesülésben van az erő! . . . A házat sem egy ember építi! Semmi nagyot nem tehet egy ember egyedül.

— Az már igaz! . . .

— Nekünk pedig nagyot kell tenni, hogy elérjük azt, hogy a barkóczy baraczkot megfizessék, de ha mindnyájan akarjuk, akkor megfizetik nekünk!

— Akarjuk!! — zúgták a falusiak.

— Ezt óhajtom én is! — folytató a tanító. — Ha nem ne siessük el a dolgot! Hamar munka: habar-

munka. Mához egy hétre nálam találkozunk atyámfiai. Hanem ne fegyverkezzetek, mert *észszel verjük meg a csúfolódókat*, nem pedig bottal.

No erre a verekedésre kíváncsiak lettek a faluban. Alig várták a vasárnapot, hogy megtudják az észszel való verekedés módját. *Csiki Dénes* háromszor járt a városban ezen a héten, úgy gyűjtötte a verő-tudományt. Vasárnap nemcsak a meghívottak, hanem még a meghívottak meghívottjai is mind eljöttek a tanító úrhoz. Ott volt a fél falu, úgy mondták. A tanító úr pedig kezet szóritott valamennyi vendégével és leültette az iskolapadokra és csendesen kezdett beszélni, hogy minden szavát megértsék a barkóczi gazdák.

— Kedves atyámfiai, én nem vagyok pap, hát prédikációt ne várjatok tőlem. Azért gyűltünk ide, mert bajunk van. Már pedig *a magyar a bajban összetart* igaz-e?

— Igaz biz a! — mondták rá a gazdák.

— Most aztán, ha együtt vagyunk, hát ne czipfázuk a beszédet, hanem kezdjük a kétszerkettőn. Csúfolnak minket a baraczk miatt. Hírünk van hét vármegyében a *baraczk*ről. Most észszel fogunk verekedni a csúfság ellen. Tehát elő a kétszerkettővel! Van nekünk olyan bőséges baraczktermésünk, hogy hálát adhatunk érette az Istennek. De mi ezt a bő áldást fel nem használtuk, sőt eladni sem tudtuk, mert messzi a város, távol van a piacz. Megvan a barkóczi baraczk híre, hát én a következő tervet csináltam:

— Álljon össze Barkóczon harmincz jobbmódú gazda. Vegyünk egy nagyobb pálinkafőzőt és állítsuk fel. A kereskedővel már megvan az alkú. Ebben az esz-

tendőben a pálinkánkért kerek négyezer koronát kapunk. Ez éppen jó lesz a község szegénységére kenőnek, mert szűk a pénz. A főzőüstöt három esztendőre adja a gyáros. A harmincz gazda pedig megfizeti, de nem a magáéból, hanem a közösből. A pálinkásüvegekre pedig ez a felírás kerül: «*A híres barkóczi baraczkpálinka.*» Nekünk zsebünkben lesz a pénz és kaczagunk a csúfolkodókon. A mi híres baraczkpálinkánk pedig odakerül a csúfolódók asztalára. Még a barkóczi ember is rá lesz festve az üvegre, hadd kaczagjon a szeme közé annak a csúfolódónak, a ki iszik az üvegből!!... No, akkor megért a baraczk Barkóczon!

Ez tetszett a barkócziaknak. Mindjárt a számokról kérdezősködtek. A tanító úr azt ajánlotta, hogy a társaság hívja meg a papot elnöknek, mert vele már megbeszélte a dolgot és akkor leírja a számvetést ott az iskola fekete-tábláján.

Hárman mentek a pap után. A tiszteletes örömmel jött. A tanító köszöntötte és hozzálátott a számvetéshez. A pap mindjárt az írásokat vette elő és a papirosból beszélt. A pálinkafőző költsége ennyi. A falu baraczktermése ennyi. Ebből lesz annyi pálinka, hogy a legrosszabb esetben is négyezer koronát ad a kereskedő érte.

A jövedelem elosztása a beadott baraczkmenyiség arányában történik s először a bevételből az üst árát fizetik ki, melyért harmincz gazda állott jót.

A baraczkpálinka-főzöt a község közös területén a papnál állították fel. Rövidesen végeztek mindennel. Készült a híres barkóczi baraczkpálinka pompásan.

Két gazda felváltva felügyelt a főzés mellett. Minden barkóczi gazda naponként beküldötte az érett baraczkot a paphoz, a hol a gyűjtőhely volt. Ott lemérték és írást adtak róla, hogy mennyi volt.

Hanem meglepetés érte a csúfságot megtorló barkócziakat. Nem négyezer, de *nyolczezer* koronát kaptak az első esztendőben a baraczkpálinkáért. Bőtermő esztendő vala. Lett öröm Barkóczon.

A kereskedő pedig szép színes czédulákat küldött a barkóczi gazdáknak, hogy azt osztogassák a merre járnak. A színes czédulán egy barkóczi ember képe volt, szép magyar viseletben és mosolygó arczczal kínálta, hogy nincs jobb *«a híres barkóczi baraczkpálinká»*-nál!

Ha el nem mondanám, úgy is kitalálnák, hogy Barkóczon szövetkezet alakult. Most a fogyasztási és értékesítő szövetkezet értékesíti a híres barkóczi baraczkpálinkát.

A barkócziaktól pedig most, rövid négy év után ha azt kérdezik:

— *Megért-e már a baraczk Barkóczon?* — a barkóczi ember egy szép képes czédulát ad róla a kérdezőnek, melyen ékeskedve hirdeti a híres barkóczi baraczkpálinkát, de többé nem haragszik a kérdés miatt, mert ebben az esztendőben húszezer koronát kapott a baraczkpálinkáért a barkóczi szövetkezet. Így lehet észszel verekedni.

A kókai gyermekcsizmák.

A kókai gyermekek szomorkodva bandukolnak hazafelé az iskolából. Már elmúlt karácsony, az újesztendei szabadság is letelt. Újra kezdték a tanulást a második félévben. Jó volt a bizonyítványa Kovács Ferkónak is, Csorvás Bandinak is, aztán tudja Isten miért, mégis ők a legszomorúbbak.

A Kovács Ferkóék kapujában megáll a két gyerek. Itt szoktak elbucsuzni a jó czimborák, hanem a «szervusz Bandi!» bucsukiáltás nem a régi, az a jókedvű, mint tavaly volt. Csak kezet fog a két jó tanuló czimborára. A bucsuzás csendes szóból áll. Még a Csorvás Marczi se hallja a szavakat, pedig ott megy el mellettük.

— Neked sem vettek még? — kérdezte Ferkó.

Bandi ránéz előbb az ő lyukas csizmájára, azután a Ferkó lyukas csizmájára és csendesen mormogja:

— Láthatod . . .

Szomorúan mennek ketten kétfelé, mintha koporsóba kiterítve feküdne az édesanyja mind a kettőnek. Ferkó belép az ajtón. Csak az édesanyját látja. Jónapot köszön. Édesanyja fogadja, aztán nézi a gyermeket. Nézi, míg a rendes fiú fogásra akasztja a kalapját, helyére rakja a könyveit. Azután pedig dörzsölgeti a szemeit, a mint a csizmájára néz a gyerek.

Ferkó sír.

A csizma teljesen leszakadt a lábáról. A sár, a víz napokon át áztatja a Ferkó lábait. A kapczát hasztalan cseréli fel újjal, tisztával. Ha kimegy az utcára, megint csak locsakos lesz. Hogy fáj ez a gyereknek.

Kovács Ferenczné csak nézi-nézi a gyereket. Látja a szomorúságot, érezi a fájdalmát. Anyai szíve sajog-sajog, de nem szól a gyerekhez. Hiszen így van ez mindennap az ősz óta.

Ferkó lehúzza a csizmát. Vizsgálja a bajt. Tegnap az ostorcsapóval kötözte össze, hogy szét ne essék teljesen. Ma már a madzag is elszakadt. A talpa lelóg, mintha külön akarna válni. Sarok is volt a csizmáján, de csak a helye maradott. A sarok-kéreg mellett mély-séges lyuk tátong, a mi arra jó, hogy ha elől bemegy a víz, nem esik kétségbe, hanem kifuthat hátul a sarkánál.

Kovács Ferenczné közbe teszen-veszen. Szólana a gyerekhez, de mégse szól. Majd talán beszél a Ferkó. Jó idő múlva csakugyan úgy gondolja a gyerek, hogy szólni kéne az édes anyjának. De mit is mondjon, hogy meg ne rikassa? Hiszen sír az édes anyja, hogyha panaszkodik neki.

A lábait megszáritgatja a kályha mellett. A kapczákat is felteregeti. Ez hosszú időbe telik. Azután úgy gondolja, hogy szól az édes anyjához a jó gyermek, de a csizmát nem említi. De mit szóljon? . . . Ujra for-gatja a száradó kapczákat. Közbe eszébe jut, hogy az édes apja nincsen itthon. No, ez jó lesz a szó kezdéséhez.

— Édes anyám! Hová ment az édes apám?

Az anya örömmel néz a fiára. Csakhogy szólott a

gyermek és nem panaszkodott. Felel neki, de nem néz rá Ferkóra, a míg beszél, csak úgy dolog közbe veti oda a szót.

— Elment a gyűlésbe.

Kovács Ferkó búsan mondja:

— Azért nem vesz csizmát nekem, mert a gyűlésbe jár. Tavaly nem volt gyűlés, de volt csizmám, az idén gyűlés van, de csizmám nincsen. *Rossz hely lehet az a gyűlés!* . . .

— Miről gondolod fiam? — kérdezi az édesanyja.

— Csak arról, hogy ott a *sokat beszélő* úr tanácsol. Nem a mi vérünkből való az édes anyám! Nem akar az jót nekünk. Mikor tavaly nyáron legelőször nálunk járt, akkor is megvert édes apám, mert félttem tőle. Már most mondja meg édes anyám, hogy igazam volt-e, mikor félttem? Csak a rossz embertől félttem. Ő az oka, hogy még ma sincs csizmám. Az első tanuló vagyok, aztán hátraültetett a tanító úr, mert a kapeza kilóg a csizmámból és a tanfelügyelő úr meglátja, ha gyün. Ezért degredáltak hátra . . . Ezért . . .

Ferkó sir. Az édesanyja vigasztalja. Beszél, beszél neki, de a beszéd már elavult. Hetek óta járja ez a vigasztalás, de csizma még sincs a gyerekeknek. Végre győz az anyai szív, segít a szülői szeretet ereje.

— Csak nyugodj meg Ferkó. Délután nem mész lyukas csizmával az iskolába.

Ferkó rábámul az édes anyjára.

— Felhúzod az én csizmámat! — mondja Kovács Ferenczné. Aztán lehúzza a csizmáit a lábáról. Odaadja a gyerekeknek, hogy próbálja fel. Szó sincs róla,

hogy nagy az édes anyja csizmája Ferkónak, de azért mégis jó, mert a sár, a víz nem megy belé.

A gyerek nézi. *Kovács* Ferenczné beszél hozzá.

— Majd adok vastagabb rongyot. Azt csavarod a lábadra. A bokádra hosszút csavarsz, hogy ne kotyogjon. Hát jó lesz?

— Jó! — felel a gyerek — jó lesz, de mit húzol fel te édes anyám?

— Én itthon eljárók akárhogy. Nem megyek ki, a míg te odajársz.

Szent a béke egy időre. Délután iskolába megy *Kovács* Ferkó. Nagy csizma, de jó csizma van a lábán. Hej, de irigykedve nézik a társai, mert azoknak legtöbbje lyukas lábbelivel jár.

Idősebb *Kovács* Ferencz, a Ferkó gyerek édes apja késő délután jött haza a gyűlésről. A gyerek még iskolában, az asszony rongyos fél papucsban. De ezt nem látja meg a gazda. Most még a gyűlésben hallottakon töri a fejét. Mikor belép az ajtón, még a köszöntést is elhagyja és a helyett a jelszót mondja:

— Csak kitartás! Győzni fogunk!

— Már megint harczoltok . . . — mondja csendesen az asszony.

— Biztos győzelemre megyünk! Megmondotta az elvtárs, hogy csak kitartás. Mienk a győzelem. Nem nyolczvan krajczár a napibér, mint eddig, hanem három korona. Ezt a központból így rendelték. Hát így lesz. Vége a rabszolgaságnak, biztat a jövő!

Közben meglátja a felesége lábát egy régen elnyűtt házipapucsból, a mint a lábujjai kikandikálnak.

— Hol a csizmád?

Az asszony sirni kezd. Zokogva mondja el, hogy odaadta a gyerekeknek . . . Aztán szótlanul teszi *Kovács* Ferencz elé a Ferkó elszakadt lábbelijét. A csizma orra elvált a talpától, vagyis inkább a talpkéregtől, mert a talp régen, hetek előtt elszakadt. A talpbélés, mint valami szájaló nyelv, kilóg a lyukas csizma szájából.

Idősebb *Kovács* Ferencznek úgy tetszik, mintha az a nagy lyuk ott a csizma orrán neki kiabálna. Pedig nem szól. Az asszony sem szól. Csak később teszi a szétszakadt gyermekcsizma mellé a sáros, piszkos kepczakát. Csendesesen mondja az édes anya:

— Ez a legjobb tanulóé az iskolában . . . A *Kovács* Ferkóé . . .

Az asszony sírt. *Kovács* Ferencz elment hazulról. Átnézett *Csorvás* Andráshoz, a komájához. Téli idő van, ráérnek beszélni. Mikor belépett, már szájalt *Csorvás* Andrásné. A komaasszony nem olyan csendes, mint *Kovács*né. Aztán már, ha elkezdette a mondókáját, hát félbe nem hagyja azért, a miért a koma jött a házukhoz. Csak úgy pergett a nyelve *Csorvás* Andrásnének, mintha maguk volnának.

— Úgy-e? Eljött az a szoczialista jómadár. Telebeszélte a fejeteiket. Szervezett munkások vagytok, aztán mi haszon belőle? Egész télen egy fillér sem jött a házukhoz. Hát miért nem jött? Mert az a pesti nadrágos elvtárs elparolázott a munkától. Semmit se adott senkinek, csak éppen beszélt! Egy fillért nem látatok tőle, hanem ő kért töletek! Megmondottam, hogy a kinek nadrágja van, ne kérjen a parasztoktól segítséget! Nekünk is szegénységet hozott! . . .

Csorvás közbeszólana, de az asszony pergő nyelvétől nem hallatszik az ő szava. Az asszony azonban a *Csorvás* szájajárásáról tudja, hogy mit mondott a gazda. Felel is rá nagy szaporán.

— Úgy? Azt mondotta a nadrágos elvtárs, hogy biztos a jövő? Ha nekem biztatás kell a jövőre, akkor a paphoz megyek. A pap kötelessége, hogy mennyországot ígérjen, a jövő életéről beszéljen. Neki nem kell beváltani, a mit ígér, mert Isten szolgálja. De az elvtárs az Istentől elcsapott nadrágos kol-dus! Egyik falu kirugja, a másik el sem hívja, aztán mégis eljön. A kutya se várta! Átok jár a nyomában! . . .

Mikor egyszer *Csorvásné* szája megered, hát akkor beszél, kiabál. Elhallgattatni nem lehet, mert az igazat mondja. A férfiak ugyan másképpen tudják, de érzik, hogy az az igazabb, a mit az asszony mond. *Kovács* Ferencz leül csendesesen és hallgat. *Csorvás* koma sem szól. Úgy se hallatszanék az ő szava, mert az asszony nyelve élesebb. No, meg hogy olyan igaza van . . .

És az elejétől végig elmondja *Csorvásné* a kókai szervezkedés történetét, melynek rövid leírása a következő:

A kókai kiscsajdák a közeli uradalomban minden télen favágásra jártak az uradalom erdejébe napi nyolezvan krajczár bérért. Minden szombaton hazahoztak személyenként négy forint nyolezvan krajczárt: a mi téli időben igen jól esett. Az evés így is, úgy is megvan télen. Étlen nem lehetnek, mikor disznót öltek. De a kereset hiánya a családban bizony megéreztető

vala. Aztán jött egy pesti elvtárs. Gyűlést hirdettek. Össze is gyűltek. Oh, be szépen beszéltek. Megalakultak, szövetségbe léptek, mert a legjobb ígéretekkel csalogatták. Az elvtársak mindjárt fel is mentek az uradalmi főerdész úrhoz, a kit húsz esztendeje ismertek a kókaiak. Jó ember volt, finom ember volt a főerdész. A népet igen pártolta. De a szervező elvtárs az öreg főerdésznek szemébe mondta, hogy a népet zsarolja. Úgy beszélt vele, mintha éppen most került volna a főerdész úr arra a tájra, pedig húsz esztendeje lakott ott és az elvtárs került a napokban oda.

A főerdész úr mosolygott a beszéden. Nem is haragudott érte. A nép azt hitte, hogy nem mer szólani, bántja az igazság. Pedig nem így volt. Csendesen válszolt a munkások küldöttjeinek. Azt mondta, hogy igaza van a szónoknak! A kókai jó munkások megérdemlik tőlben is a három korona fizetést, de ő — a főerdész — ennyit nem adhat. Vezesse el a népvezér a népet oda, a hol megadhatják... Mégegyszer felszólította a munkára a kókai népet. Egy heti határidő letelt. A küldöttség újra elment, de a három koronából nem engedtek, mert ezt a pesti központból előírták. A főerdész azt mondta, hogy: ha nem akarnak dolgozni, akkor járjanak békével! Neki csakis munkálkodó emberek kellenek.

És egy hétre rá jött a Mátra aljáról egy csoport munkás. Külön vonat hozta. Beállottak az erdővágásba és vágták az erdőt ebben a hideg időben is napi nyolczvan krajczárért. A kókaiak pedig várták és várják az elvtárs által megígért jobb jövőt, mert biztos a jövő!...

Csorvás Andrásné nyelve pereg, tovább mondja, hogy háromszáz ember minden nap kétszáznegyven forint keresettől esett el. Hanem ha azt az elváltarsat még egyszer meglátja, hát elintézi a biztos jövőjét! . . .

Közbe hazajön a gyerek az iskolából, már késő délutánra jár az idő. Előbb az ajtó előtt leveri *Csorvás* Bandi a csizmájáról a sárt, de hogy sir a gyerek, hát *Csorvásné* ajtót nyit neki.

Sírva mondja el a köszöntést a kis Bandi gyerek. *Csorvás* Andrásné a szájalásba belefáradt, vagy nem akar a gyerek előtt kiabálni, hát csendesen kérdezi meg a gyerektől:

— Mi bajod Bandi? . . .

A gyerek ránéz az édes anyjára, aztán a lyukas csizmájából kilógó rongydarabokat mutogatja és sirva beszéli:

— *Kovács* Ferkónak jobb édes anyja van, mint nekem . . .

— Hát miért édes fiam? . . .

— Mert a Ferkó édes anyja odaadta a csizmáját. Ferkónak nem vizes a lába . . .

Csorvásné nem felel. Csak sir. Leül egy székre, aztán lehúzza a csizmáját. Odaadja a gyerekeknek.

— Nesze húzd fel Bandi . . .

Idősebb *Kovács* Ferencz és *Csorvás* András összenéznek. Aztán felkelnek a székről. Szó nélkül jönnek ki az ajtón.

De nehéz ilyenkor szólani! . . .

A kókai gyermekcsizmák árát elvitték messzire az idén. Valahol a Mátra alján örvendeznek neki az ott

lakó gyermekek. De *Kovács* Ferencz és *Csorvás* András néma kézszorítása, mintha azt mondaná:

— A kókai gyermekeknek rendelt az Isten csizmára valót. Az idén elvitte a biztos jövő ígérete, de jövőre nem engedjük elbolondítani a fejünket, mert az asszony-nak is igaza lehet egyszer. Az az elvtárs nem a mi fajtánk! . . .

Megjön az esze . . .

Karácsonykor éppen négy esztendeje lesz, hogy *Dulló* Jánost utoljára láttam, de úgy emlékezem János szomszédra, mintha mostan is előtttem állana. Magas, barna férfi, egy kicsit hetyke járással. A bajusza hatalmas nagy volt, aztán a kezétől féltek, mert rettenetes erős volt a karja. Egyszer a vasekét akarta a szomszédjához vágni félkézzel. No, azt nem várta meg a szomszéd. Inkább elszaladt.

De nemesak az erejére vala rátarti *Dulló* János, hanem a családjára is. Egyszer megkérdeztem tőle, hogy mit jelent az a *Dulló* név. Hát meg is magyarázta pompásan

- Haj, öcsém, az én őseim dullók voltak.
- Aztán mi az a dulló?
- Hát az valami rengeteg nagy hivatal volt.
- Kisbiró?
- Több!
- Nagybiró?
- Több!
- Jegyző?
- Több!
- Szolgabirónál csak nem volt több!

Dulló János nagyot pödröt fekete, hosszú bajuszán aztán kimondta, hogy a dulló még a főispánnál is nagyobb

úr volt. És én elhittem jó szívvel, de azon csodálkoztam, hogyha olyan nagy úr az a Dulló, akkor miért olyan szegény *Dulló János*?! . . .

Mert *Dulló János* szegényedett. Évről-évre kevesebb lett az istállóbeli lábasjóság. Már az utolsó esztendőben csak két tehénfarok legyezgetett a jászol mellett. Aztán a földeket sem *Dulló János* szántotta, pedig telt volna az idejéből. Sokat pipált, keveset dolgozott. Napszámra nem ment, mert szégyelte. Ő, a híres *Duló*-familia gyermeke nem akar másnak munkára menni, hiszen van annyi esze! Pedig dehogy volt esze! Csak úgy gondolta, hogy van, de valóban nem volt.

Egyszer aztán felkerekedett a híres *Dulló János*. Összeszedte feleségét, két gyermekét. Eladta a házát, meg a két tehénkáját és elment Amerikába. Pesten találkoztunk az állomáson, mert én már akkor ebben a füstös Pestben laktam. (De már kiszöktem belőle, hála Istennek!)

Dulló János megírta hogy mikor jön Pestre, azért eljöttem a találkozásra, mert tudtam, hogy Amerikába megy a családjával.

A találkozás rövid volt, a panaszkodás hosszú. Itt tartottam volna a székesfővárosban, de akkor még nekem is alig vala harapnivalóm. Ő panaszolta a pénztelenséget. Hogy nincs kereset a faluban. Én a nagy fáradságot említém, mellyel szegényesen csak fentartom magam. *Dulló János* még ezt is irigyelte, pedig keserű kenyér az író, a kezdő író kenyere, ha becsületes. Többet ér annál a házalás is!

Megkérdeztem *Dulló Jánostól*, hogy miért nem kez-

dett otthon valami üzlethez? Hiszen van rá ereje, egy kis pénze, meg ügyessége.

— Szégyenlem! — mondotta rá *Dulló János*. A fél falu atyámfia, a híres *Dulló* nemzetség vérei, hát azért szégyenlem.

— Hát Amerikában mit csinál?

— Dogozom.

— Itthon is dolgozhatna. Ott ötször annyit kell dolgozni, mint itthon. Jól fizetnek, de állati munkát kívánnak. Azt el sem bírja gyöngé ember.

— Én elbirom! — biztatott *Dulló János*. — No, majd meglátod öcsém, hogy ott dolgozom akármit!

— Akármit?... — kérdem csodálkozva.

— No, igen — magyarázza *Dulló János* — mert hát ott nem ismernek. Ott nem tudják, hogy a *Dulló*-család micsoda nagy család.

— Kendnek sincs esze, János bátyám!

— De majd lesz! — biztatott *Dulló János*. — Aztán beszélgettünk a feleségéről, a gyermekekről. Azok nagyobbak tíz évesnél, hát vele mennek. Ő dolgozni fog akármit, csak megéljenek...

Elbucsúztunk.

Dulló János elment a családjával Amerikába és én azon gondolkoztam, hogy miért nem akar itthon dolgozni akármit *Dulló János*?...

Ez négy év előtt történt.

Azóta több levelet váltottunk *Dulló Jánossal*. Volt nehéz sorsa is, de elbirta hatalmas erejével a zsákhordást is. Megírt minden nyomorúságot, de pénzt nem kért senkitől. Úgy éltek, amint telt. Már a harmadik

hónapban korcsmát nyitott *Dulló János*. Ráadta magát erre a *mesterségre*. Aztán azt írta, hogy nem is rossz az üzlet. Sok a baj, sok a dolog, de még bírják. Gyül a pénz. Takarékoskodnak, hogy *még egyszer hazajöheszenek*.

Egy levélben megkérdeztem *Dulló Jánostól*, az én régi szomszédomtól, hogy hát már megjött-e az esze valóban? Azt felelte, hogy teljesen más a gondolkozása, mint régen volt. Aztán a világot sem nézi úgy, mint azelőtt. Haj, Amerikában sokat tanulhat, a ki élni akar. Ő élni akart a családjáért és sokat tanult.

Aztán elmondotta az amerikai élelmesség néhány megszokottabb módját a levélben, a miket ő is megtett, mert a szükség úgy hozta. De vajjon itthon is megteszi-e?... Erre voltam én kíváncsi és ehhez kötöttem azt a föltételt, hogy *Dulló Jánosnak* csakugyan megjött az esze.

A visszajövetelt alig várták *Dullóék*. Három esztendő hosszú idő, hogy az ember senkit se lásson az ismerőseiből. A mint a hazatérés közeledett, a *Dulló János* levelei is mind sűrűbben érkeztek. Végre magam is alig vártam, hogy lássam a jó szomszédot, mint Amerikában átváltozott embert. A nap eljött. *Dullóék* megérkeztek. Ismét a budapesti pályaudvaron találkoztunk. Hát *Dulló János* csakugyan változott, mert *három év alatt husz évet vénült*, a mozgása pedig tiz évet frissült. Mintha kicsérelték volna. De a nagy bajuszáról mégis felismertem.

Megölelt. Könnyezett. A felesége, meg két szép fia is ugyanezt tették. Aztán hogy Pesten is szétnézzenek, nálam laktak két napig.

A találkozás édes örömperczei után mindjárt érdekes dolgokról beszélt Dulló János. Kérdezte a borárakat. A termést. Az adót. Az italmérési engedélyek kieszközlését. A búza árát. A tojás árát. A szállítási viszonyokat. És a mint válaszoltam, azt bejegyezte egy kis naplóba. De azért még akkor sem hittem, hogy a Dulló János esze megjött volna . . .

Másnap egy pinczefelszerelési raktárba kívánczozott Dulló János. Én elvezettem a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetéhez. Szétttekintett. Kérdezett egyet és mást, aztán tagnak jelentkezett és vásárolt készpénzen. Vett üveg-dugaszolót, borszivattyút és más borkezeléshez szükséges tárgyakat.

Mikor fizetett és kijöttünk, akkor megkérdeztem tőle:

— Mi célból vásárolta ezeket János bátyám?

— Tudod öcsém — magyarázta Dulló János — ezek a mi korcsmárosaink batkát sem értenek a borkezeléshez.

— Tehát megtanítja őket?

— Mennydörgös mennykövet! Tanulják meg a saját erejükből mint én!

— De hát akkor mire a sok borkezelési eszköz, a miket összevett?

— Nekem, kedves öcsém! Mert a falunkban nyolcz korcsma van, kettőt vendéglőnek csúfolnak, de egy deczi tisztán kezelt bort nem lehet kapni, éppen, mint ezelőtt. Hát én megmutatom a korcsmárosoknak, hogy mit tanultam Amerikában! Nem másnak tanultam, magamnak tanultam!

Ebből már beláttam, hogy Dulló Jánosnak megjött

az esze. Nem röstel a falujában korcsmát nyitni és nem fél az előítélettől ősi nagy családja miatt!... De hát miért nem tette azt addig, míg itthon volt és nem járt Amerikában? Azért, mert a büszke magyarnak csak így jön meg az esze! Hála Istennek, hogy nem későre!

A tanító úr goromba . . .

A fiatal az öregtől tanul, de nem mindig. Megesik az is, hogy az öreg tanul a fiattól. Főleg a szövetkezeti eszme oly fiatal hazánkban, hogy inkább a fiatalok tanulási idejére esik és így a szövetkezeti eszméről inkább az öreg bácsik tanulhatnak a fiataloktól.

Jótvárfalván is úgy esett. Máté József tanító úr nyolcz gyermeket nevelt fel tisztességgel. A legnagyobb fia már a tanári vizsgára készült Pesten a jövő évben. Ez a Zoltán úrfi érdekes fiu volt teljes életében. Úgy szopta a tudományt, mint a vén pap az evangéliumot. Most, hogy a nyáron itthon töltötte a szünidőt, hát sokat beszélt az édesapjának, Máté tanító úrnak.

Nem kicsinyelte a falut, hanem korholta a hanyag gazdanépet. Az egyiknek az ökrei voltak piszkosak, meg a szekér tengelye nyikorgott, nem vala megkenve. A másik falusi gazda pedig oly rendetlenül gazdálkodott, hogy a trágyadombjáról a legértékesebb rész, a trágyalé az utczára folyt. Így aztán az eső kilugozta az ő trágyadombját és végtére, csak szalmát hordott a földjére.

Zoltán úrfi mindenhez értett, mert sokat olvasott és így a magyar gazdálkodás bajait is belátta otthon, eredetében. A tanító úr csak hallgatta és röstelte. Röstelte, hogy harmincz esztendő óta mindezeket a nagy

bajokat észre nem vette a falujában. No, de teszen majd róla!...

A mindent tudó Zoltán fiát, a ki a közgazdaság és mezőgazdaság iránt leginkább érdeklődött, sok mindenféléről faggatta, kérdezte. Ha például a trágyakezelésről akar tudni, hát mely könyvhöz forduljon? Ha fogyasztási szövetkezet kell a népnek, hát hol kezdje a lépéseket? A gazdakör-szabályokat ki küldi meg?

Ezeket megmondotta Zoltán úrfi és a tanító úr felírta szépen. De nem azért írta fel, hogy felírja, hanem meg is hozatta azokat a szabályokat, könyveket. A legtöbbjét teljesen ingyen kapta meg. Aztán, hogy a fia eltávozott, hogy tanári vizsgát tegyen Pesten, hát az öreg Máté tanító úr áttanulmányozta a hasznos könyveket. Sok jó volt azokban. És belátta, hogy sok minden rosszul van a faluban. Vádolta a régi mulasztás, a minek ő sem vala az oka, mert ezelőtt nem tudta, hát nem is hasznosíthatta. Most aztán kétszeres erővel fogott a munkához.

Balog Istvánt összeszidta, mert az udvarából kifolyt a trágyalé az utcára. Jó darabosan mondogatta el Balog Istvánnak, hogy az a trágyalé milyen értékes valami. A fiatal gazda szinte restelte a leczkét, de nem mert szólani, mert a tanító urat igen tisztelte. A tanító úr tanította a betűre őt is, meg a gyermekeit is ő tanítja. No, így állván a dolog, hát nem is szólott, de azután elmondotta gazdatársainak, hogy *a tanító úr goromba!*... Csak nem csinálhatok márványpalotát a trágyámnak!...

A tanító úr másokkal is goromba volt. Perge Jánost a réten szidta össze, mert a réten sok volt a moha

a fű között. Azt mondotta, hogy rögvést vigyen vasfogu boronát és járja meg a rétet. Perge János szintén tanítványa vala Máté tanító úrnak. A kemény szót megfogadta és boronát hozott a rétre. De csak addig járatta, míg a tanító úr ott állott. A mint elment Máté tanító úr, Perge János félbehagyta a munkát és hazament. Ő is csak azt mondotta, hogy *a tanító úr goromba!...*

Még sokan mondták a faluban, hogy a tanító úr harmincz évi ittléte után goromba lett. Nem is beszéltek másról, de a mit mondott, azt megtették, mert különben féltek tőle. Nem értette a tréfát. De meg tisztelték is.

Azonban azt tapasztalta Perge János a másik tavaszon, hogy *a megboronált részen sokkal dúsabb fű van, mint a hol nem boronált.* Ekkor beismerte, hogy *a tanító úr goromba, de igaza van!...*

Balog István pedig úgy látta, hogy a mióta a trágyalé nem foly ki, hanem a trágyadombra visszalocsolódik, hát porhanyóbb, érettebb trágyája van. Aztán a gabona sem olyan túlságosan gyomos abban a földben, a melyet ilyen jól érett trágyával hordott meg. Mikor a csépléshez került, akkor is azt tapasztalta, hogy a jobban érett trágyával ellátott földről többet ereszt a kéve... Ekkor ő is módosított a megjegyzésén. Azt mondá szintén, hogy *a tanító úr goromba, de igaza van!...* Bár húsz év előtt lett volna goromba!...

De miért is veszekedünk?

Áron zsidónál minden kapható. Van bor és bockor-szíz, kukoricza és szalag, szekérkenőcs és füstölt szalonna. Szóval, *Áron* élelmes kereskedő. Nála mindent lehet venni és adni. Falun ez a fő. Tehát az *Áron* pompás kereskedő. Érti a mesterségét, de nagyon is. Nem csal. Ugyan ki mondja azt, hogy csal? *Csupán élelmes ember*. És sok emberrel teszen jót...

Bodor András például úgy meg vala szorulva pénz dolgában, hogy szinte hoppon hagyták a leányát is csekély pár forint miatt. *Áron* megvette a *Bodor* András kenderét, pedig nem kellett az *Áron*nak, de segíteni akart *Bodor* gazdán... (Úgy éljen ő!)

Tulajdonképpen *Kozma* kötélverő uramnak kellett volna azt a kendert megvenni, mert hiszen ő dolgozza fel, hanem *Bodor* és *Kozma* uramék nem beszélnek egymással két esztendő óta.

Áron kedves ember. Még azt is tudja, hogy miért haragusznak *Bodor* és *Kozma*. Így aztán vásár közben szóba hozza a kenderalku mellett a dolgot.

— Na, hát nem békült még ki a *Kozmával*, *Bodor* szomszéd?

— Nem én! Akkor lássam, mikor a hátam közepét, csak éppen meg ne vakuljak!...

— Isten ments! A vakság nagy baj. Mit ad-

jak a kenderért? Az a *Kozmáné* többször beszélt magáról...

— Mit beszélt az a gonosz lélek!...

— Mit tudom én?!... Nem írom fel a könyvbe. A kendernek most nincs ára. Azt is *Kozmák* verték le.

— Átkozott egy familia! Még velem foglalkoznak, pedig nem vagyok adósuk!

— Miért nem adta nekik a kendert, *Bodor* gazda? Ők jobban fizetnék!?...

— Vagy még úgy sem!

— Én ötven koronát adok érte. Úgy is a raktárban áll. Mikor adom én azt el? Kinek adom én azt el? *Kozma* tőlem meg nem veszi, mert tudja, hogy jól vagyok a *Bodorral*. Na, így csinálják nekem a kárt.

Bodor András szabódik, hogy az egy teljes szekérre való tilólt kender, hát többet kell, kapjon azért. A kereskedő pedig bizonyítja, hogy leverték az árát *Kozmák*. A kötélverés most aranybánya. Olcsó a kender, drága a kész kötél. Jól él a kötélverő mesterember. Különben ismét *Kozmához* utasítja árujával, a mit oda *Bodor* András, a hogy én ismerem a konok haragtarását, száz forintért sem vinne el.

A vége az, hogy a közel százötven forint értékű kendert *Áron* kifizeti ötvennel. *Bodor* András pedig még meg is köszöni a szives kisegítést, mert hej! ez az *Áron* jó ember. Vele, általa lehet boldogulni.

Bodornak csak az áru felét fizeti készpénzben. A másik felét úgyis levásárolja *Bodor* uram. Sok minden kell a házhoz és *Áronnál* minden van.

Még el sem készültek a vásárral teljesen, már Áron szalasztja a kis Jakab gyereket *Kozma* kötélverő uramhoz, hogy van már kender. Éppen a napokban kérdezte tőle a kötélverő, hogy nem tud-e valahol nagyobb mennyiségben. Ime van.

Bodor András nagy hálálkodással távozik. Kapott huszonöt forintot és ugyanannyi értékű árut, a mire pedig szükség van. A lányát készíti a lakodalomra. A zsidó meg elmondja vagy tízszer, hogy neki az a kendervásár nem kóser. Benne áll a pénze most, mikor legszükségesebb a forgótőke. No, de legalább segíthetett *Bodor* szomszédon!...

Ha még tízszer elmondaná, ott találkozna *Kozma* és *Bodor*, de nem mondja Áron. Hagyja, hogy távozzék a hálálkodó *Bodor* András.

Nemsokára jön *Kozma* uram, a kötélverő. Soha panaszosabb hangon még életében nem beszélt Áron, mint most *Kozma* kötélverő mester előtt kezdi.

— Az én jó szívem tönkre juttat engemet. Én mindenkiel jót akarok tenni. Van kender.

— Csakhogy került! — mondja *Kozma*.

— De tudja, hogy milyen drágán vettem? Bizonosan veszítek rajta, csak azért vettem, hogy a *Kozma* kötélverőmester dolgozhasson. Én jó ember vagyok mindig. A kívánságát teljesítem mindenkinek.

— No, mi sem vagyunk hálátlanok! — mondja *Kozma*. — Áron, ne panaszkodjék ránk. Hol is a kender?

— A raktárban.

Mennek a raktárba. Nézik, forgatják a *Bodor* András szépen megmunkált kenderét. Áron százötven forintra

tartja, mert a piaczi kenderárak szerint úgy sem volna drága. De addig alkusznak, a míg kerek egy százast ígér *Kozma* uram a kenderkötésekért. Abból is csak ötvenet fizet ki most, a másik felét a kereszturi vásár után hozza be.

A boltos tízszer megesküszik, hogy ő veszít rajta, de végre eladja a kendert. Még azon az estén elviszi *Kozma* a kenderkötéseket és hálálkodik Áronnak, hogy rá is gondolt, hogy kisegítette és hogy elvár az ötven forinttal.

No, ez így esett. Nincs tisztességesebb ember Áronnál. Ő mindenkin segít. Fájín kereskedő. De nem itt a vége!

Úgy esett, hogy cigányok jártak a faluban. Szurkos azoknak a körme és amit a szemük meglát, azt a kezük el nem hagyja. Hát úgy esett, hogy *Kozma* kötélverőmester uramtól ellopták egy vásári teherre való kötélárút, meg a kendert is, melyet Árontól vett.

Sok feljelentést tettek a csendőrségnél, mert a cigánykaraván nagy volt, hát a lopás is számos. A károslutak között *Kozma* uram is ott vala. A derék csendőrség rövidesen nyomozott. A kisebb és értékesebb holmik eltűntek, hanem a tisztartó úr hizott disznója, meg a Csintáné prémes bundája és a *Kozma* kötélverő uram kendere megkerült harmadnapra.

Most aztán a törvény előtt igazolni kellett, hogy csakugyan az a kender volt-e a *Kozmáé*? *Kozma* hivatkozott Áronra, a kitől vette, Áron pedig közelebbi ismertetőt nem tudott a kenderről mondani, hát hivatkozott Bodor Andrássra. No, Bodor András tudta még azt is, hogy hány kötés volt szálasabb, hány

kötés vékonyabb. Hiszen a kezén forgott meg a természetnek.

Bodor és Kozma így kerültek össze a törvény előtt. Egyszerre hallgatták ki őket és *Bodor* azt is elmondotta az igazság valóságosabb bizonyítására, hogy ő *ötven forintért adta* a kendert *Áronnak*. Abból huszonötöt megkapott, huszonötöt levásárolt.

Kozma is elmondotta, hogy ő *száz forintért vette*. Abból ötvenet lefizetett *Áronnak*, ötvenet pedig a kereszturi vásárcor fog lefizetni. Így derült ki a *kereskedő jó lelke*.

A kihallgatásnál nem tudta megállani a kikérdező szolgabíró úr, hát megmondotta, a mint érezte, a véleményét. Előbb persze kiküldötte a kereskedőt a szobából.

— Ugyan, ugyan *Bodor* gazda! miért nem adta el kend azt a kendert *Kozma* uramnak?

— Mert haragosom! — feleli *Bodor*.

— Kevés dolog van a világon, a miért haragudni érdemes, *Bodor* András uram. *Nehéz élete van a magyar gazdának és a magyar iparosnak*. Nagy az adó, sok a teher. Hátha még haragot is tart, akkor mi lesz? Ha kend *Kozma* uramnak adja a kendert, ötven pengővel több pénz van a zsebében!

Bodor és Kozma lesütötték szemeiket. A szolgabíró folytatta:

— Tudom én a haragtartás okát. A kereskedő a hibás, a ki *Bodor* gazdát *Kozma* uramra és viszont *Kozma* uramat *Bodor* gazdára uszítja. Miért? ... *Azért, hogy busás hasznot huzzon ott, ahol nem volna rászorulva a gazda és az iparos a kereskedő közvetí-*

tésére. Csak szorosan, egymást támogatva, élhet meg a magyar gazda és a magyar iparos. Itt előttem béküljenek ki kendtek. Okosodjanak ezen a mai eseten.

Bodor és Kozma kezét szorítottak.

— De miért is veszekedtünk?!...

— A szatócs kedvéért és hasznáért! — mondta rá a derék szolgabíró.

Ebből az esetből is okuljon, a ki érti.

Gondolkozzunk egy pöttyöt!

Józsa Elek biró uramnak ez volt a szavajárása Vadasfalván. Ha ítélkezett, ha ivott, mindig elmondotta csöndesen, hogy: „*gondolkozzunk egy pöttyöt!*”...

Most egy esztendeje, éppen halottaknapja előtti hetivásáron beszélgettek *Rendes* Imre bátyámmal. No, de itt meg kell említenem, hogy Vadasfalván közel négyezer lakó van és minden héten egy nap hetivásárral zajlik le, *Rendes* Imre pedig a szövetséget édesapja, a kit az Isten sokáig éltessen.

A mint a falusi piaczsoron mennek, hát úgy a szemekbe ütközött az a rengeteg sok csinált virágkoszorú.

Így hallottaknapja előtt sok efféle kerül eladásra. Hát el is jöttek a szomszéd városból a koszorúcsinálók szép számmal.

Rendes uram csak szemlélte, nézte, aztán azt mondta hogy a mi sok, az mégis sok!

— Már mire mondád barátom? — kérdezi a biró.

— A tengernyi koszorúra! — feleli *Rendes* Imre.

— Pedig az elkél, — mondja *Józsa* uram, a biró — mert tavaly is elkélt ennyi, pedig akkor még divatba sem volt a festett szalmavirág, mint most.

— Hát aztán mennyi pénzt kaphatnak ezek az árusok úgy körülbelül összesen.

— Hát egy pár száz pengőt beszédnek!

Rendes Imre ugyan biztatja a bírót, hogy jöjjék, hadd kérdezi ki őket az árusítáról. No, hát ki is kérdezte, aztán a summa szépen felment valami hétszáz forint felé.

— Pedig be sem vallották a summát! — mondja a bíró — azok többet árulnak itt, mert öt napig maradnak a faluban s azalat foly a vásár. De miért tudakolózol *Rendes* barátom?

— Azt mondja Imre bátyám, hogy eszébe jutott a vadasfalvi bíró szóllása. Hát tudod-e?

— Már hogyan tudnám! — mondja *Józsa Elek* — hiszen én vagyok a vadasi bíró vagy mi?

— Hogy is van hát? — kérdi *Rendes*.

— *Gondolkozzunk egy pöttyöt!* — szól rá a bíró, de elmosolyodott, hogy a szavajárását mondotta.

— Én is azt mondom most barátom! — folytatja komolyan *Rendes* Imre. — *Gondolkozzunk egy pöttyöt!* . . . Ezek a csináltvirágárosok annyi pénzt szednek össze, hogy az eszem is megáll, hát azt gondolom, hogy miért nem marad az itt a faluba, a hol annyi a szegény? . . . Nem nagy tudomány kell ahhoz bíró barátom! Csak *gondolkozzunk egy pöttyöt!* . . .

Egyik szó a másikat követ. Megvolt a jóakarát *Józsa Elek*ben is. *Rendes* Imrében is. Körülnéztek a csináltvirágosok között. Kikérdezték őket mindenről, hogy miként és hogy készül a csináltvirág. Aztán *Rendes* Imre megkérdezte az egyik városi aszszonyt, hogy nem tanítaná-e ki a leányát, *Eszikét*.

Az alku megvolt hamar. Két leányt küldöttek a városba, hogy jobban vigyázzanak egymásra. Egy hónapig tartott a tanítás és huszonöt-huszonöt forintot fizettek, meg két zsák búzát lisztté őrölve.

A következő tavaszon *Rendes Imre* egy hold földre mind burjánt vetett. No, azt ugyan kacagták a szomszédjai. Csupa szalmavirág, meg olyan száradós levelek egy hold pompás búzaföldön. . . . Learatták és betakarították nagy vigyázva, kényesen a burjánokat.

— Abból nehezen szelnek kenyeret! — biztatták a jó falusiak.

A bíró és *Rendes* uram pedig csak hallgattak és rendezték a dolgot. Csak most tudódott ki, hogy miben sántikálnak. A két leány betanította a többi serdülő falusi leánykákat a szalmavirágfestésre, meg a papír-rózsa csinálásra. És megcsinálták a háromezer darab szebb-nél-szebb csináltvirág koszorút, úgy unalomból, mikor esős idők jártak és nem lehetett a mezőn dolgozni.

Józsa Elek bíró uram kilencz közeli faluban kidoboltatta, hogy a vadasfalvi sirkoszorúk még egyszer olyan szépek, mint a városiak, de olcsóbbak mégis!

Most halottaknapja estéjén egy darab koszorújuk se maradott a vadasfalviaknak, mind eladták. Ezernyolecz-száz koronát jövedelmezett a falu lakóinak.

Bizony hazánkban sok helységben és sok árúból beválna a vadasfalvi bíró mondása:

— Gondolkozzunk egy pöttyöt! . . .

Miért tanult János gazda?

Nem régi történet, csupán hároméves, Péter gazda kezdte a panaszt, mert hej! sok a magyar földműves baja.

— Rossz a termés szomszéd, hat zsák se telik holdjáról, — mondja Péter gazda.

— A kutya se bírja ki. Meg kell szökni a faluból, — tört ki a keserűség János gazdából.

No, ilyen panaszos hangok között meghányják-vetik az ezerféle gondot. Szidták az előjáróságot, a kormányt meg a nímeket. A rossz időjárást sem igen dicsérték, hanem közbe eszébe jut az öreg Péter gazdának.

— Te János! — azt mondja — itt valami gazdatanfolyam készül, iratkozz be. Te fiatal vagy, katona is voltál, hát még ispán is lehetsz a diplomával, mert ott diplomát is adnak.

Faragó Jánosnak felvillant a szeme.

— Nem mókázik, Péter bátyám? . . .

— Már hogy a fenébe mókáznék?! . . . Szent igaz.

— Hogy nekem is diplomát adnak? . . .

— Ha jól végzed. Úgy mondotta a tanító úr.

— Kivel beszélhetnék erről, hogy eljárjon az ügyemben?

— Hogy a nadrágosok közé kerülhess, hát a nadrágosokkal beszélj. Azok, ha kitanítanak, hát befogadnak, mint diplomás embert.

No, így beszéltek a népies gazdasági tanfolyamról az atyafiak. *Faragó* János a tanító úrhoz ment, a ki ugyan-csak helyeselte a tervét a fiatal gazdának, de mivel az urasági intéző úr a tanításba is részt veszen, hát oda-igazította János gazdát a tanító.

Az intéző úr igen jól fogadta *Faragó* Jánost. Még azt is mondotta, hogy a faluból ő reá gondolt legelőbb. János gazda neki bátorkodott, megkérdezte, hogy kap-e diplomát.

Nagy volt az öröme, mikor igent feleltek a kérdésére. Még a költségekről is tudakozódott, de itt nagy vala a meglepetése . . . Nem került a tanfolyam hallgatása egy fillérbe sem, mert a miniszter rendszert ingyen.

Faragó János nem szidta a kormányt, sem az előjáróságot, még csak a rossz időt sem. A nímettel nem törődött, hanem szorgamasan hallgatta a tanfolyamot. Tanult és tudott. Közbe megrendelt egy gazdasági szaklapot, hogy lássák a gazdtársai, hogy ő lapot is járát.

Majdnem végét járta a népies gazdasági tanfolyam, mikor eszébe jutott, hogy a szerkesztőségtől megkérdezi, vajjon ezzel a diplomával milyen magas állásba juthat. Azonnal irt a szerkesztő úrnak egy levelet, mely így hangzott:

Tekintetes Szerkesztő Úr!

A népies tanfolyam hallgatója vagyok. Két hét múlva a kezemben lesz a diploma, tehát azon szívességre kérem a tekintetes Szerkesztő urat, hogy tudatná a levelesszekrénybe, milyen állásokra pályázhatok ezzel a diplomával. Lehetek-e valamely nagyobb uradalomban ispán vagy ennél nagyobb is? Kérem ne-

*vemnek csak kezdőbetűit kiírni. Válaszáért előre is
köszönetet nyilvánítok és maradok tisztelője*

Faragó János, gazda.

A levélszekrényben csakugyan jött a válasz már a következő számban.

F. J. úrnak!

A népies gazdasági tanfolyamon nyert hallgatói igazolvány semmi állásra nem minősíti, hogy mi ennek a célja, azt az uradalmi intéző úr, mint lapunk jeles munkatársa, meg fogja önnek magyarázni.

Faragó János, a ki magát már állásban képzelte, nadrágban gondolta, most szörnyűségesen elszomorodott. Oda volt vágyai netovábbja. (És sajnos, ez legtöbb magyarnál az egyetlen vágy, — szolga akar lenni! Biztos, szolgai kenýerre gondol, ezért töri magát.) János gazda azzal az erős kérdéssel fordult az uradalmi intéző úrhoz, hogy: *Miért tanulok tehát? Kinek tanulok tehát? . . .*

Az intéző úr lelkes népbarát, de népsegítő is. Megmagyarázta csendesén, nyugodtan Faragó Jánosnak:

— Az elsőre azzal felelek János gazda, hogy mindenki magának tanul, a ki ember, csupán az oktalan állat, a barom tanul azért, hogy a gazdáját a takarmányért, eltartásért kárpótolja. A magyar földmives pedig tanuljon sokat magának, magáért, mert erre szüksége van, különben megélni nem tud a régi gazdálkodás mellett.

Miért nem élhet meg? azt is elmondom, János gazda. Nem kötelességből, nem pénzért, megfizetésért, hanem

emberségből, mint magyar gazda a gazdatársának. Kezdem a búzatermesztésen. Itt a faluban minden gazda valóságos rablógazdálkodást folytat. Búza után búzát vet hat-nyolcz évig egyfolytában. Ez a földzsarolás már oda vitte a terméseredményt, hogy öt zsák búza sem terem egy holdon, akkor, mikor az uradalom rendesen kezelt birtokán tizenegy zsák termett. Azért kell tehát tanulni, hogy a kiskazda ezerféle tudatlansága megszűnjék, hogy a nyomoruságból magát kimentse, hogy megélhessen.

— Megtudná-e azt mondani, János gazda, hogyha az egyik ember lőfegyverrel, a másik csákánynyal harczol, hogy melyik vesz el a kettő közül?

— Bizony a lőfegyveres lelövi a csákányost, — mondá János gazda.

— Éppen így van ez a földművelésnél! A ki tudatlanul gazdálkodik, a szaktudó gazdával szemben biztosan tönkremegy. Azért tanult János gazda, hogy tudjon. Nem másnak tanult, hanem magának. Azt kérdezem: akarja-e János gazda értékesíteni azt, a mit tanult, a saját telkén? Ha akarja, akkor rám számíthat, mint vezetőjére.

Faragó János gondolkozott. Megfontolta a dolgot és azután felelt:

— Akarom! . . .

— Akkor magának és családjá javára tanult János gazda. Kend lesz a falu büszkesége, mintája.

Az intéző úr beváltotta, a mit mondott. *Faragó* János megkapta a tanfolyam hallgatásáról kiállított igazolványt, azután az udvarba ment az intéző úrhoz tanácsért, vezetésért.

Hosszadalmas volna leírni, hogy mi minden változás esett a János gazda régi gazdálkodásában. Még a kakasok is kicseréltettek. Búzája annyi sem termett az első évben, hogy a családjának kenyérre valóul szolgáljon, mert nem vetett. Most három éve történt ez az eset, tehát beszámolhatunk az eredményről. *Faragó* János ez évben csak hat holdról termesztett len után 6×85 korona, azaz ötszáztiz korona tiszta jövedelmet jegyzett be a számadásos könyvébe. Összesen harmincznégy hold földje után pedig annyi hasznot tud felmutatni, hogy a kétszázholdas, de a búza után búzát vető és tíz évben egyszer trágyázó gazdátársai jövedelmét felülmulta. Most aztán a többi földmívesek is tanulnak tőle gazdálkodni és dicsérőleg mondogatják:

— No, ez a *Faragó* János hasznát látja, a miért tanult!

Miből lesz a pénz?

Ha ezt kérdezném egy atyámfiatól, azt felelné, hogy a bankó pizt *papirosból* meg *föstékből* csinálják, az ezüst pizt *ezüsből*, az aranyat *aranyból*, a nikkelt meg *nikkelből*, a fillért pedig *bronzból*. Ez igen helyes felelet, de ez alkalommal nem a pénznemek anyagáról lesz szó. Az a kérdés, hogy a szegény ember mi mindenből csinálhat pénzt, ha érti a módját.

Lépünk be egy falusi kisgazda telkére. Előre kijelentem, hogy András gazda nem tartozik a rendes emberek közé. Még katona sem volt.

A mint a kaput kinyitjuk, alig megy hátra a sarkánál, mert ott egy nagy csontdarab hever. A kerítés alatt elnyütt ruhadarabok szaporítják az udvar szemetjét. A baromfiak tollaival tele van az udvar a csűríg. Itt-ott tojáshéj, eldobott csiszmarészek stb. . . .

Már azt András gazdával el sem lehet hitetni, hogy abból pénzt lehet csinálni, pedig meggyőződött erről András gazda is később a saját szemeivel.

Úgy esett, hogy a leánya a városban volt három évig szolgálni és haza jött onnan a takaros Örzsé s megváltozott egyszerre minden az András gazda telkén.

Az öreg folyton pipázó gazda megkérdezte az Örzsétől: mit csinálsz azzal a sok haszontalansággal?

— Abból pénz lesz édes apám.

— Jó, jó! . . . — és mosolygott az öreg. — Akkor legyen neked pénzed.

— Hát nekem adja édes apám?

— Hogy ne adnám? szívessem! — és újra mosolygott az öreg András gazda, a leánya eszejárásán, mert nem értette.

Örzse pedig tudta, hogy mit csinál. Három hónap mulva egy nagy láda csont, három zsák rongy, sok toll és más hulladék gyűlt össze. Megbeszélte a dolgot a szomszéd leányokkal. Azok is hasonlóan cselekedtek és három hónap leforgása után beszállították a hulladékokat a városba. Örzse tudta már a helyét, hogy hol veszik azt meg. A pénzből kifizették a fuvarost s még három-három koronája maradt egyik-egyik leánynak.

Az öreg András gazda, mikor a sok szép pénzt meglátta, csak elcsodálkozott, mert a leányok ott osztották el a harmrincz koronát az ő asztalán. Most már hajtogatni kezdte a vastag nyakát ide-oda. De mégsem hitte, hogy azért a semmi giz gazért oly sok pénzt kaptak a lányok.

Jövő alkalommal ő ment el fuvarba a leányok limlomjával. Akkor aztán a saját szemeivel látta, hogy miből lesz a pénz?

De többet is beszélt el András gazdának a leánya. Ott van a faluban az öreg Csintáné. Egy napszámosasszony, a kinek csupán az a kis házikója és kertje van. A háza előtt minden reggel, minden este felszedi a szalma és más hulladékot, az utcán járó állatok trágyáját s ebből egy kis trágyadombot csinál, honnan a trágyát tizenkét koronáért adja el évenként. Abból veszen ruhát télire. A kis kertje két szögletében két bodzafa-

bokor van. Azokról a bodzavirágot három koronáért szokta eladni a városban. Hát ezekből is lehet pénzt csinálni!

Még más pénzhezjutást is mondott el Örzse. Azt mondotta, hogy a leányok, mikor fésülködnek, a hajhulladékot kár, ha eldobják, mert azt összegyűjtve mind lehet értékesíteni.

A tojáshajakat kár a tűzbe dobni, a hol baromfiak vannak, mert az megtörve igen elősegíti a baromfiak tojóképességét, hát nagy haszonnal jár.

Szóval: András gazda belátta, hogy miből lehet pénzt csinálni, főleg pedig azt, hogy *a szegény embernek miből lesz a pénz?!*

Tanulni nem szégyen.

A vallási türelmesség minket kegyes jóindulatra tanít. Mégis untalan akadnak álapostolok, a kik a keresztényi türelemmel ellenkezőleg arra izgatnak, hogy azokat, a kik nem hitfelekezetünkhöz tartoznak, gyűlöljük, üldözzük. Pedig ez valóban ellenkezik az igazi Krisztus-tanokkal. A kereszténységet újabban a zsidóüldözésre tanítják az álapostolok, pedig ez a cselekedet éppen az ellenkezője a keresztény hitalapnak, a *szeretetnek*.

A szövetkezetek nem a zsidók ellen vannak és káros dolog azt hirdetni. *A szövetkezet csupán a nép védelmére van a tisztességtelen kereskedelem ellen.* Mert a tisztességes kereskedőre ám szükségünk van, azt bántani esztelenség volna.

Van egy jó példaszó a székelyek között, mely így hangzik: *«Ne üsd a zsidót, hanem tanulj tőle!»*

Hogy mekkora jelentőségű ez a mondás, azt az alföldi ember el sem tudja képzelni. Nem tudja elképzelni pedig azért, mert a nyomorúság, a sanyarúság nincs annyira a nyakán. Az alföldi ember földje jó, bőven termő, könnyen művelhető. Mennyivel másképpen van ez a székelyek között, az úgynevezett *«görbeországban»*.

Ott a kényszerűség megtanítja a szegény székely embert mindenre. Még a kalmárkodásra is! A nyomorú-

ság pedig olyan zsidót csinál a székely atyafiból, hogy csoda! Már úgy értem, hogy rászoktatja vásárba járni, az árúját jól elhelyezni, egyszóval: élni.

Erre aztán van nekem egy élő példám és a ki meghallgatja, hát elmondom neki. *Bekecs* Están bával történt, a ki Csik vármegyében egy kis faluban lakott nagy családjával. Úgy fordult az idő, hogy nem vala kereset. Sem fahordás, sem termés. A sok eső és az árvizek a mult esztendőben sem kerülték el a *Bekecs* Esten faluját. Nagy vala a nyomorúság.

A mint így búslakodnak, hát azon gondolkoztak, hogy miképpen lehetne keresethez jutni tisztességes úton-módon? Éppen egy ilyen töprenkedés alatt beállít hozzá Czuckermandel, a veres zsidó. Úgy kezdi, hogy:

— Jónapot, Están gazda!

— Adjon az Isten kendnek is! — mondja rá *Bekecs* Están.

— Megvannak a lovai? — kérdi a zsidó.

— Megvolnának, — feleli *Bekecs* Están — de bizony gyöngén. Magunknak sincs, a mit együnk, hát a lónak mit adjunk? . . .

— Fuvarozásra hívom kendet — mondja Czuckermandel.

— Ha lehetne?! — töprenkedik Están gazda.

— Már hogyne lehetne! — erősíti a czukros Mendel — csupa könnyű tollat viszünk.

Addig beszél, hogy megfogadja *Bekecs* Estánt a két rossz lovával. Megadja a bért tisztességesen, pedig rosszak valának a lovai. A szegény *Bekecs* Están valóságos Isten áldásának tekintette a keresetet. Hogy ő pénzt szerezhetett ebben a nyomorúságos állapotban.

De hálálkodás közben azt is megnézte, hogy tulajdonképpen mit csinálnak?

Végigjárták a falut. Összeszedték a tollat minden háztól. Están bá' kinyitotta jól a szemét, de a fülét se dugta be. Csak csodálkozva látta, hogy a czukros Mendel mennyi jó pénzt ad a falusiaknak a tollért.

A libatollat külön zsákba dugja, a kacsatollat ismét más zsákba. A mi vegyes toll, azt külön rendezi. Azt is megjegyezte *Bekecs* Están, hogy a szép fehér tollért többet ad a zsidó. A mely bolond asszony összerakta a tyuktollat a libatollal, az felényi árt sem kapott. Hát ezt is jó tudni! — gondolta magában *Bekecs* Están, de nem beszélt.

Mikor összeszedtek egy szekérre valót, hát bevitték Brassó városába. Ott betették a raktárba és tiszta készpénzzel fizettek érette a tollkereskedők. A székely atyafi ugyan jól megnézte, hogy hol van a raktárhelyiség, a hol a tollat ismét pénzre váltják, mert azt is jó tudni! . . .

Czuckermandel tisztességesen megfizette a *Bekecs* Están kapandóságát, a kocsibért és még egy csomó pénze is maradt az üzletnél. A székely megköszönte a fuvarbért, de egyuttal számolni is kezdett. Úgy okoskodott, hogy:

— Ez a czukros Mendel a faluban sok pénzt hagyott, mikor összeszedte a tollat. Megfizette a tollak árát ennyi meg ennyivel. A fuvarbért is megadta tisztességesen. És még pénze is maradt szépecskén! . . . Ha még egyszer végignézném a tollszedést, hát miértne tehetném meg én éppen úgy, mint a zsidó?! . . .

Ezt elgondolta, de nem szólott senkinek egy árva szót

sem róla. Még egyszer eljárt a következő héten a Czuckermandel zsidóval tollat szedni és még jobban megnézte az üzletet. Ekkor tisztában volt a tudnivalókkal, tehát belevágott.

Legelőször is pénz kellett az üzlethez. Elment a megyebíróhoz és kölcsönt vett a kis házára, a mennyi a tollbevásárlásra elég volt. Aztán megrakta a szekérét üres zsákokkal és elindult tollat gyűjteni, de egy nappal hamarabb, mint a zsidó szokott. Éppen úgy szedte, mint az előző héten a zsidó.

Mikor egy szekérrel vala, elindult Brassóba a tollraktárhoz. Útközben találkozik több atyafijával és azok kíváncsian kérdezik tőle:

— Megint tollban jár, Están bá'?

— Abba biz én!

— Hát hol a zsidó?

— Ej no, hát most egymagam vagyok a tollus ember.

Nem értitek? . . .

— Nem igen, ha meg nem magyarázza.

— Úgy van ez, hogy két ember igen sok a szekéren. Hát csak magam vagyok rajta aztán a zsidó helyett is tollat viszek! . . .

A jól telerakott szekeret megállította a brassói tollraktár előtt. A rakományt beadta a raktárba, hol annyi pénzt adtak neki, hogy a fuvardíjat leszámítva, még ötven korona tiszta haszon maradt.

Bekecs Esten, hogy senki meg ne értse, csendesen dörmögte magában: ezért mégis csak érdemes volt otthonhagyni a zsidót.

Ettől az első tollszállítástól kezdve Bekecs Están szedi a faluban a tollat és megél belőle tisztességesen.

Hanem a zsidót *ám* sohasem szidja, korholja, mocskolja, de tanul tőle. Jó keresztény szokás szerint azt a tanácsot adja mindenkinek, hogy tisztelje embertársát, becsülje a jó kereskedőt és végül: *ne üsd a zsidót, hanem tanulj tőle!*

Ennek az egyszerű, de helyes gondolkozásnak köszönheti Bekecs Están, hogy néhány év eltelte után nem cserél a falu legmódosabb gazdáival sem.

Papválasztás Csalányoson.

— Ha mindenik pap remek szónok volna, akkor mindenikből püspököt kellene csinálni és ez nagy baj volna! . . .

Ezt a böles mondást az öreg *Mónus* János bátyám mondá, mikor az unokaöcsese, *Mónus* Pétör megtartotta a próbaprédikációt. Az is igaz, hogy *Mónus* Pétörnél jobb szónok bőven akadt a kilencz pályázó közül, de az is igaz, hogy *Mónus* Pétör a falu szülöttje vala. Még ezeknél is igazabb, hogy egy próféta sem kedves a hazájában, hát *Mónus* Pétör sem vala igen kedves. Mégis megválasztották papnak általános, százegy szótöbbséggel.

Ennek a választásnak is megvala azonban a szerencsés kortes-szólama. Először is a falu leggazdagabb embere, az eklézsia oszlopa, az öreg *Mónus* János, az unokaöcsesét akarta papnak. Ő mondotta ki a gyöngeszónoklati próba után, hogy: ha mindenik pap remek szónok volna, akkor mindenikből püspököt kellene csinálni! És ez nagy baj volna! mert a püspöknek rengeteg nagy fizetés jár, a mit az eklézsia el sem bírna.

Bugyi Miklós az egyházfí, a szépen beszélő papjelöltek mellett emelt szót, de hasztalan beszélt, mert ő szegény ember vala a községben. Minél jobban igyekezett magyarázni, hogy milyen nagy szükség van a szépen

beszélő papra, annál inkább felbőszítette az öreg *Mónus* Jánost a beszédjével. *Bugyinak* is volt pártja, értelmes, jóra való keresztény hivekből, de *Mónus* Jánosnak még több vala a nemzetsége, aztán nem is megélhetésből jött az ő Péter öccse jelöltnek. Csináltathat abból a fiúból *Mónus* János tanárt, vagy püspököt is, mert a *Mónus*-familiának van pénze ahhoz, de mivel a községnek igen nagy szüksége van egy emberre, egy tanult emberre, hát azért akarják *Mónus* Pétört papnak.

Aztán meg más is volt a rokon összeforrásnál. Most négy éve otthon járt *Mónus* Pétör. Meglátta, hogy az öreg *Mónus* János baltával aprítja a répát az ökröknek, aztán azt mondá, hogy neki hetven korona *becsületbeli adóssága van*, hát az öreg rögvest letette a pénzt az unokaöccse becsületéért. Két hét múlva pedig ott vala egy gyönyörű répavágó-gép a *Mónus* János udvarán. Pétör pedig kapta a répát és megmutatta a gyors aprítást, mert a mennyit az öreg János bátyám egy napig vágott, azt a gép félóra alatt felaprózta pompásan.

Akkor pedig megmondá *Pétör*, hogy neki nincs becsületbeli adóssága, nem is volt, de a répavágó-gépet megvette abból a pénzből, a mit kért, mert ez is becsületbeli tartozása vala, a mennyiben azért tanították, hogy a tudásával hasznot is csináljon a családban.

Az öreg *Mónus* János rendre mutogatta az ő répavágó-gépét. Birta az a munkát négy ember helyett is. Aztán nem is került sokba, mert csupa vasból van, a mi sokáig tart. Így történt, hogy nemcsak a rokonság, hanem a jobb gondolkozású gazdák is tisztelték *Mónus* Pétört, a leendő papot. A papválasztásnál pedig

a szép szónoklatokat szerették, de *Mónus* Pétört ismerték, hát erre adták a szavazatukat. Azért győzött általános, 101 többséggel.

A csalányosi esettől eltekintve, a mi népünk még nincs megérve az igazi papválasztásra. Csak a próbaszónoki beszéd behatása alatt választanak papot és e miatt a legnagyobb eklézsiákban nem a nagy tevékenységű, a nagy tetterejű papok kerülnek, hanem csak a nagyszájúak.

Csalányoson nem így volt, de az is baj volt.

Mónus Pétört megválasztották, be is iktatták nagy pompával, de a templomba inkább azok jártak, a kik a papra nem szavaztak és azok is azért jártak, hogy róla jót ne mondjanak sehol se.

Hogy kinek volt igaza a választók közül, az nem tartozik még ide, de *Mónus* Jánost, az öreget megállították az úton vasárnap délben azok, a kik a templomból jöttek. Gúnyosan kérdezték tőle:

— Miért nem jár a templomba, *Mónus* János uram?

Az öreg végignézett az ünneplőkön és felelé:

— Én a papot nem magamnak választottam, hanem tinéktek, azért hát csak hallgassátok, mert szebben is fog az beszélni!

Aztán, a mint végezte a szót, hát otthagya a gyülekezőket az öreg *Mónus* János. Sietett a paplakás felé, mert oda sokakat felhívott a mai napra. Nem éppen imádkozni, de nem is éppen káromkodni! . . .

Az imádkozik a legszebben, a ki jót tészén és *Mónusék* éppen a legjobb tetteket forgatták-vetették meg a fiatal pap lakásán. Egy cséplőgép és egy gőz-

malom forgott szóban. A fiatal pap egy cséplőgépet ajánlott megvételre, de csak úgy, ha azt egész éven át tudják dolgoztatni, mert *jaj annak, a ki csak nyáron át dolgozik és mégis egész évben eszik!* . . .

Akár ember, akár gép, ha igazán hasznos, akkor mindig dolgozik, a míg bírja.

Az összegyűlt gazdák sértve érezték magokat ezáltal, mert hiszen ők csakis nyáron dolgoznak.

— Nem is igazi gazdák vagyunk mi! — vetette oda az erős megjegyzést *Mónus János*, de erről még beszélhetünk, most a másiktól beszéljünk.

A fiatal pap fehér papirosra nagy fekete írónnal jegyezte a számokat. Közben pedig beszélt.

— Kedves atyámfiai! A pénzt mindig meg kell nézni, hogy mire adjuk ki. Vajjon vissza jön-e még? De legalább a kamatai megtérülnek-e? Számolni kell tehát. Ha mi cséplőgépet veszünk, az már hasznot hajt, pedig egész esztendőben csak három hónapig dolgozik.

— Akkor az ember is hasznos! — kiált közbe *Csupor Józsi* — mert az ember is dolgozik három hónapig! . . .

A gyülekezet tagjai rábámultak *Csupor Józsi*ra. A fiatal pap pedig csendesen beszélt tovább:

— *Csupor Józsinak* igaza van!

— No, úgy-e? . . .

— Igaza van, — folytatja a fiatal pap — a mennyiben a gép három hónapig dolgozik egy esztendőben és mégis hasznos. De elfelejtette *Csupor Józsi* azt, hogy a gépet csak három hónapig kell olajozni, tüzelővel etetni, azután semmi sem kell neki. Tehát azt ajánlom én *Csupor Józsinak* is, hogy miként a gép, ő is csak

addig egyék és igyék, a míg dolgozik. Azután a gép is alszik, hát ő is aludjék.

Csupor Józsi lebujt az igazság elől. A fiatal pap pedig folytatá beszédjét:

— A cséplőgép három hónapi munka után is hasznót hajt, hátha mi egész esztendőben munkát adunk neki? . . . Munkát pedig adhatunk, mert örölni valónk van egész éven át. A gőzgép a malmot is úgy elhajtja, mint a cséplőgépet.

Az egyszerű szavakat mindenki megértette, de a cséplőgép és a malomberendezés költségeire mindenki kíváncsi volt. A fiatal pap helyes tervszóval állott elő. Nem kell megvenni a gépet senkinek. Az közös, mert szövetkezeti alapon lesz beszerezve. Csak arra kötelezi magát valamennyi gazda, hogy a gépet használja a cséplésnél és az őrlésnél, mely olcsóbban fog dolgozni, mint a kézzelcséplő és a molnár.

Az olcsóbb munkáltatásra szívesen vállalkoztak. A gép vámjá kevesebb, tehát olcsó és hasznos. A cséplés olcsóbb lesz, biztosabb lesz, de a részesedés sem megy a géptulajdonosnak egyedül, hanem a szövetkező gazdának leveszi a géprészletit terhet a közös jóállásért a válláról. Szóval, amit megnyernek az olcsó cséplésnél, még az is az ő zsákjukba foly vissza.

Ez tetszett mindenkinek. A sok jómódú gazda között pedig úgy eloszlott a költség, hogy a fiatal pap, *Mónus* Pétör szavai szerint még csak egy-egy tehenet sem kell rászentelni a szövetkezőknek. Mert a tehen elpusztulhat, megdögölhet, hanem a gép az állandó és mindig eladható, értékesíthető, ha baja esik, javítható.

Így állították össze most három esztendeje a család-

nyosi cséplő- és őrlőszövetkezetet. A szövetkezeti tagokon kívül senkinek sem vállaltak cséplést és őrlést, azért mégis jól kijöttek, már adóság is kevés van. A mi a gépfelszereléssel jött teherképpen, azt a jövedelem bőven fedezte. A fiatal pap pedig vigyázott a kétszerkettőre. Aztán, ha a gőzmalom többet elbirt örölni, mint a mennyi a szövetkezeti gazdáknak kellett, tehát a komájának is örölt, azért szót nem emeltek. Az is hasznot hajtott.

A negyedik esztendőben már sokan beismerték *Mónus Péterről*, hogy *ő igen szépen beszél a templomban, mert rengeteg sokat teszen az életben a népért.*

Megégetett a kása.

Nem valami mulatságos história, a mit most elmondok, de a gazdálkodó embernek megszívvelni való! Ismét *Darkó* bátyám volt a szóvivő. Sokat bölcsekedik az öreg, de szereti is a tanulságos dolgokat.

Éppen a létesítendő tejszövetkezetről volt szó. Erről beszélt az egész falu és úgy zsongtak, mint a kasban a méhek.

Így lesz, úgy lesz a tejszövetkezettel. *Csintáné* csak egy részt jegyzett, az öreg *Rétyi* hármat, mások kettőt. Aztán beszéltek össze-vissza, hogy így lesz, meg úgy lesz. No, hiszen ez rendesen minden szövetkezet alakítása előtt megtörténik a faluban. *Van sok beszélő, de kevés az okos szó!*

A tejszövetkezet létesítése mellett a legerősebb két érvelés az volt, hogy *a falu negyven kilométernyire esik a várostól* és hogy *a tej árát a szövetkezetből nem csip-csop (részletekben) kapják, hanem egyszerre és így a pénznek is nagyobb az értéke a nép előtt.*

Mikor a tejszövetkezet létesítéséről a legnagyobb mértékben beszéltek, akkor szólított meg *Darkó* bátyám. Sokat akart tudni az öreg és bizott bennem, hogy tőlem sokat fog tanulni. Hiszen meg is feleltem a várakozásának némileg, de összekülönböztünk mégis. És erre az összekülönbözésre nagy szükség volt, mert

a hol az egyik beszél, a másik helybenhagyólag bölintgat, ott nem sok okos dolog kerül a szóba.

No, hát nálunk nem is így vala. Összekülönböztünk amugy istenigazában. Még pedig ott, a hol a szövethkezeti tej értékesítéséről volt szó. Elmondottam az öregnek teljes szakszerűséggel, de egyszerű szavakkal:

— A szövethkezeti tej literje 10 fillérrel fog értékesülni és visszamarad a lefölözött tej. Ezt a lefölözött tejet még lehet 2—3 fillérrel értékesíteni, de *csakis* hús-sertésekkel.

Aztán megmagyaráztam, hogy mi a *hús-sertés*? A mi magyarfajta, jó *mangolicza* sertésfajtánk *zsír-sertés*, mert több zsirt és kevesebb húst termel. Vannak aztán hús-sertések. Ilyen a külföldiek között a *yorkshir* (fehér) és a *berkshir* (fekete), továbbá jó a *pollandkhina* is. De van nekünk idehaza is jó hús-sertésünk, mert ne feledjük, hogy azok a külföldi sertésfajok igen kényesek ám! Nehezen szoknak az éghajlathoz. Ilyen jó hazai hús-sertés a *báznai* . . .

Darkó bátyám hevesen felszökött ennél az utóbbi szónál és erélyesen tiltakozott.

— Nem kell! Vesszen ki a fajtája! Próbáltuk mi azzal! *Megégetett a kása!* Másodszor nem fog megégetni!

Alig szakadt vége a panaszos szónak. Ugyancsak tüzelt az öreg *Darkó*. Elpanaszolta, hogy hoztak ők már *báznai* sertést, de kutyának való az, nem magyar-nak. *Nem volt zsírja és a kukoriczától se hízott meg.*

Végighallgattam az öreget és azt kérdeztem:

— Ugyan, *Darkó* bácsi, miért nincs a hegytetőkön olyan dús fűzfa, mint a patak mellett?

Az öreg rám nézett, hogy miért beszélek én a fűzfáról, mikor a disznóról esett szó? De felelt azért.

— Azért van az üröcsém, hogy a fűzfa a nedves helyet szereti és a bércztetőkön kevés a nedves talaj.

— Tehát hiányzik a *neki való táplálék!*

— Igen, úgy van — mondja az öreg *Darkó*.

— No lássa, *Darkó* bátyám, hát a disznókkal is úgy van, mint a fákkal. Egyik fa a köves talajon diszlik, a másik a vizenyős talajon kapja meg a táplálékot, mint teszem azt az égerfa. Hát a disznófajták is, mint a fák fajtái, más és más tápláléktól nevedednek jobban.

— Már az hogy lehet? — kérdezi *Darkó* bátyám — hiszen az eledel csak eledel a disznónak! . . .

De egyik eledelben más anyagok vannak, mint a másikban. Miért nem hizlalják zabbal a zsíros disznót? Azért, mert a zabban kevés a zsírrész és gyöngén gyarapodna az állat, drága volna a hizlalás. Más tápszer való a zsírosodáshoz és más a húsrakáshoz. Egyik tápszerben kétszerannyi zsír van, mint a másikban. A földolog, hogy a *tápszer jól értékesüljön*. Ettől függ az állattartás sikere. És most rátérhetek a lefőlözött tejre.

— A tej zsíros! — szól bele az öreg *Darkó*.

— Igen, de csak a rendes tej zsíros. Ellenben a lefőlözött tejből éppen csak a zsírt veszik ki és nem marad benne több félszázalék zsírnál. A lefőlözött tej legnagyobb részben *hidrátokat* tartalmaz, a mi ugyan hasznos tápanyag, de *csak hústermelésre*. A lefőlözött tejből nem lehet haszonnal zsírsertést tartani, mert az nem tudja felhasználni. A *mangolicza* sertés zsírt akar

ugyan rakni, de a lefölezött tejben csak parányi van, tehát nem rakhat. A tej nagy része kárba megy.

A hússertésnek ellenben nem a zsíros eledel szükséges, hogy gyarapodjék, hanem a hústermelésre alkalmas *hidrátok*. Ezért tudja a lefölezött tejet 2—3 fillérrel értékesíteni, míg a zsírsertés 1 fillérért sem hasznosíthatja.

— De mit csinálnak a hússertéssel? — kérdi az öreg *Darkó* — hiszen a sertést azért neveli a gazda, hogy zsírja, szalonnája legyen!

— Itt most másról van szó, *Darkó* bátyám. Nem a gazda zsírszükséglete a kérdés. Azt tudom, hogy zsír kell a házhoz, a nélkül a gazdaasszony fánkot se süthet, rántást sem csinálhat!

— No, úgy-e? . . .

— Hát azért a rendes magyar *mangolicza* disznót kell is tartani, hizlalni, mert ez szükség, de a tejszövetkezetben naponta 700 liter tej marad lefölezve, *hát ezt értékesíteni kell!* Mert ez naponta $700 \times 3 = 21$ korona, már azt nem tudom felfogni, hogy miért dobnának naponta tíz forintot ki, csak azért, mert a *báznai* hússertéssel az első próba rosszul sikerült? Még pedig azért sikerült rosszul, mert miként a fűzfa, ha nincs kellő tápláléka, hát nem virul, éppen úgy a hússertés sem rakhatott húst, ha zsírnak való eledelt kapott. Én hiszem, hogy rosszul esett a csalódás, de az is a nép hibája! Mielőtt valamit tenne, hát gondolkozzék rajta. Ne várjon a kacsáról bundát, se a hússertésről zsírt. A *báznai* sok húst rak és gyorsan nő.

— De mit csinálunk mi a sok hússal zsír nélkül? — kérdezi az öreg *Darkó*.

— Mit? Hát pénzt. Eladják a hentesnek, a ki kapva-kap a húsos sertésen, mikor kolbászt és finom sonkát akar készíteni. Sőt drágábban fizeti mindenkor a húst, mint a zsírt.

Az öreg *Darkó* bátyámnak csakugyan eszébe jutott, hogy a városban drágább volt a disznóhús a zsírnak való szalonnánál is, de még a hájnál is.

— Már az mégis igaz lehet! — mondogatja.

— De az is igaz, hogy mindazon tejszövetkezetekben, a hol a tejet vajnak dolgozzák fel és a lefölözött tej visszamarad, csak úgy érhetnek el rendszeres hasznót a tejszövetkezetek, ha a lefölözött tej értékesítésére hússertéseket tenyésztene. Hiába égette meg a kentek száját a kása, mégis báznai vagy másféle fajta hússertést kell tartani a lefölözött tej értékesítése végett, különben a szövetkezetet meg se alakítsák! Az a 2—3 filléres lefölözött tej 20—30% különbözetet tesz, a mi haszonnak már elég.

— Mindig tudni kell, hogy mit és miért tegyen az ember! — szólt az öreg *Darkó* és ezzel véget ért az égető kásás beszélgetésünk és az öreg, mint valami próféta, úgy apostoloskodott a tejszövetkezet megalakításánál, de főleg a lefölözött tej helyes értékesítésénél, a mi 20—30% különbség.

Batkát sem ér a beszéd nálunk!

A nagyvárosi híres színésznőkről sem beszélnek többet, mint Madarason beszéltek két hét alatt *Firtos* Józsiáról, meg *Balló* Andrásról. No, de különös vala az eset. A két ember a falu módosabb gazdái közül való. Aztán meg *tőrül-hegyről* még sógorság is köti össze, de ennél is több az, hogy régi idők óta jó barátok.

Most aztán, hogy a régi országgyűlési képviselő elhalálozott, hát választás zudult a falura. Ez a választásféle komédia mindenkor felzavarja a falu békességét, csendességét. Megbolondítja az embereket teljesen. No, hogy *Firtos* és *Balló* más és más párti emberek, hát ebből összekülönböztek csúfosan. De még szép az, hogy csupán a pártokat szidták s egymás személyét nem bántották. Még ez is ritkaság a magyarnál. Mert hisz az a régi rossz szokás, hogy a *mi* helyett is *kít* szidnak a magyarok. Ezt azonban sem *Firtos* Józsi, sem *Balló* András nem tette.

A pártsurlódás annál erősebb vala. Egyik azt mondtotta, hogy hazaáruló, pecsovics, talpnyaló, sárgafekete micsoda! . . . A másik szentségtörő, alkotmányrontó, nemzetölő, királyt nem tisztelőnek szidta az ellenpártot, a kik a rendet felforgatni akarják, a koronát pedig bemocskolni, eldobni micsoda! . . .

Hát szó, a mi szó, de furcsa pörpatvar keletkezett.

Mindenik szidta a másik pártot, csak éppen a sajátjáról hallgatott. A programbeszédre is elment mind a kettő. Mikor a *Firtos* ellenzéki jelöltje beszélt, akkor *Balló* kurjantgatott közbe. A *Balló* kormánypárti jelöltjét pedig *Firtos* torkolta le. Azt mondják, hogy soha ilyen torzsalkodás nem vala két ember között a faluban.

De annyi szent igaz, hogy a mikor az emberek *Firtos* előtt a *Balló* családjáról szóltak, hát rákiáltott *Firtos*: Azt ne bánts, mert ő sem bántotta az én családomat illetlen szóval! A család, az nem politika!

Balló Andrásnál éppen így történt. Nem engedett szólni a *Firtos* övéiről. Azt mondotta, hogy a feleség, a gyermek, a testvér, hát az nem politika, azt ne keverjék össze! . . .

Szerencsére csak két hétig tartott ez a veszekedés. Akkor aztán döntött a választás. Nem nyert sem a *Firtos* jelöltje, sem a *Balló* jelöltje, mert volt még egy jelölt és a három közül egyik sem kapott általános szótöbbséget. A több szavazatot nyert két jelölt közül pedig úgy cseppent, hogy a képviselőséget az vitte el, a ki nem vala sem a *Firtos*, sem a *Balló* jelöltje. Így aztán mind a ketten csalódtak.

De csalódtak a községbeliek is. A népet úgy felzavarták a sokféle beszéddel, hogy alig lehetett a régi munkásságba visszazökkenteni az állapotot. Lassan, idők mulva kerültek a régi kerékvágás felé, az egyetértő munkássághoz.

A *Firtos* és *Balló* veszekedését mindennap folytatták. Azt találgatták, hogy kibékülnek-e valaha? . . . Hát a kibékülés ellen igen hathatós érveléseket hoztak elő. Ezek között az erős ellentétek között leg-

elől állott az, hogy az egyik református, a másik katolikus.

— Nem békülhetnek ki azok soha! — mondogatta egyik-másik jó, de mégis rossz keresztény.

— No, de miként békülhetnének meg, mikor az egész falu előtt piszkolódtak. Azt már eltagadni sem lehet. Nem bizony.

Így a beszéd tovább folyt. Teltek a napok, a hetek. A református pap szövetkezeti gyűlést hívott egybe, mert elnök vala a szövetkezetben. Az alelnök is aláírta a meghívót. Az pedig a katolikus pap volt. No, hát ezen csakugyan bámultak az atyafiak. A két pap kétféle párton volt a választásnál, aztán most aláírják mind a ketten a szövetkezeti meghívót. Tehát kibékültek?! . . .

Közben a két pap a hiveket egyenként is megszólította, hogy aztán a közgyűlésen számosan vegyenek részt, mert igen fontos ügyek tárgyaltnak.

Erre azt mondták a falusi gazdák, hogy *készül valami!* . . . Már annyira benne voltak a harczban a választás után, hogy csak harczról álmodoztak szüntelen.

Végre eljön a szövetkezeti nagygyűlés napja. Felvonulnak a gyűlésre teljes számmal. No, most, gondolták az atyafiak. A két pap barátságosan kezet szorít és csendesen beszélnek egymással . . . Az elnök csenget. Olyan csendesség lesz az iskola nagytermében összegyűltek között, mint a temetőben éjjel. A református pap, az elnök feláll. Üdvözli a megjelent tagokat, de köszönti a szövetkezet tisztviselőit is. Azután pedig ilyenképen folytatja:

— Ismét összegyűltünk, hogy életünk legfontosabb, legszükségesebb dolgairól, a mindennapi kenyérről és munkáról értekezzünk. Kenyérről beszélek, mert nemcsak a szántás-vetés a kenyér, hanem az adás-vevés is a kenyér szerzése. A munka gyümölese csak úgy biztos, ha értékelni tudjuk. A szövetekezés szent eszméje pedig szeretetre, együtt való munkásságra vezet, melynek sikere el sem maradhat. Csak a közelmúltban is erős megpróbáltatáson mentünk át. Azt mondják, hogy a képviselőválasztás a legszebb polgárjog gyakorlása. Elismerem, hogy szép ez a jog, de minden alkalommal többet árt közéletünknek, mint használ. Kinek van haszna ebből a harcias zajból? ... A népnek nincs! ... Megzavarták rendes munkánkat, együttérzésünket. A harag és viszálykodás mételyét hintették a nép közé, aztán mikor a legjobban felzavartak, akkor itthagytak. Mi hasznuk volt a harcból? Semmi! De kárunk annál több. Éppen ezért térjünk a józan eszünkhöz és folytassuk tovább azt a szent munkát, a melyet mindnyájunk boldogulásáért megkezdettünk. Ápoljuk a szövetekezés szent eszméjét. Az ülést megnyitom.

Ezután az alelnök, a katolikus pap beszélt még. Gyönyörűen tudott beszélni, de minden szava a nép szívéből fakadt. Ő sem mulasztotta el, hogy a képviselőválasztás által okozott veszteségeket fel ne említse. Közbe pedig így szólt:

— Három jelöltünk volt. Mind a három sokat beszélt. De ha az ő életüket vizsgálom, azt látom, hogy tenni semmit sem tettek a szövetekezésekért. Már pedig, kedves atyámfiain, azt mi tudjuk legjobban, hogy a nyomorúságba esett emberen csak a tett segít. Mun-

kalkodjunk egymás boldogulására. Tudom én azt, hogy haragosak is vannak itt együtt, a kiket a politika összekülönböztetett. De gondolják meg azok a haragosok, hogy a három képviselőjelölt együtt sem tett annyit a szövetkezeti szent eszméért, mint itt bármely szövetkezeti tag! . . . Ők csak beszéltek, de tenni csak mi teszünk! A szövetkezeti ügynél *batkát sem ér a beszéd!* Nálunk cselekedet kell és nem a beszéd! Éppen ezért úgy vegyük mindnyájan, mintha semmi sem történt volna a mult ülés óta egymás között, mert a mi történt, arról még beszélni sem érdemes!

Hogy általános tetszéssel fogadták úgy az első, mint a második beszédet, azt mondanom sem kell. A közgyűlés tárgyait rendesen elintézték és oly csendes, nyugodt hangon folyt a beszéd tovább, hogy a zajos képviselőválasztás rontásának még az árnyéka sem maradt köztük. Mégis legjobban meglepte az embereket az, hogy *Firtos Józsi* és *Balló András* egymással csendesen beszélgetve mentek haza a szövetkezeti nagygyűlésről. No, hogy ezek kibéküljenek, azt sohasem hitték volna, mert nem ismerték a szövetkezés szent eszméjének békítő erejét. Ők, a kik sokat fáradtak a közös boldogulásért, hamar megértették az igaz szót: *batkát sem ér a beszéd nálunk!*

És a két haragos gazda kezet fogott.

A jó tanács — kalács.

Minden faluban megvan a falu meghallgatója. Széperdősön az öreg *Antal* József vala, a kinek a két öreg füle a falu minden baját kihallgatta. Mert úgy van az, hogy a falusi emberek perlekedése nem az ügyvédnél kezdődik, hanem a falu meghallgatójánál.

Antal József uram egyszerű kisgazda ember, de sokat járt, sokat látott, sokat tapasztalt. Még az állatorvosláshoz is ért József uram, hát az emberek bajához már hogylene értene?! . . . Igaz, hogy nem szereti kutatni a más baját, no, de ha elpanaszolják, hát van szíve, meghallgatja és ha meghallgatta, van esze és meg is orvosolja, — ha lehet.

Sok szegény ember baját intézte már el *Antal* József az öreg, hát még többen folyamodtak hozzá, mert ingyen csinálta, nem az vala a kenyérkeresete. De már arra nem emlékezett *Antal* József uram sem, hogy Széperdős községben egy nap hárman keressék fel őt jó tanácsért. Pedig ez is megesett *Antal* Józseffel egyszer. Sok baj volt. Mind nagy volt. De a tanács is csattanós volt.

Mindjárt az elején kezdem azt a napot. Korán reggel, alig vala megvirradva, már kopogott *Kapta* Demeter, a falu csizmadiája. A köszönés és a korai látogatás miatt való bocsánatkérés után azon kezdette, hogy

őt a felső üzletes szörnyűségesen nyúzza, csalja. Ez a felső üzletes pedig vala egy vegyeskereskedő a faluban. (De volt ott ennél a kereskedőnél több is.) Elmondá *Kapta* Demeter, hogy őt a felső üzletes rászedte, megcsalta, drágán adta, duplán írta fel és efféle más egyebek . . .

Mikor legjobban teremtetézett *Kapta* Demeter a csizmadia, hát kopognak az *Antal* József ajtaján. No, erre alábbhagyott a szidással *Kapta* Demeter, csak morrogott és várta, hogy ki jön be a kopogás után. *Gyalus* Antal, az asztalos jött be, de dühös volt, mint egy oroszlán. Mégcsak szét sem tekintett, hanem az ajtóban zendített rá:

— Tudja-e Antal bátyám, hogy duplán számolt az alsó boltos!? Már ki hinné, hogy az a fiatal ficzko is csal. Megnőtt az adósságom nála, akár a Tisza vize, ha kiárad, aztán én is jegyeztem a kontót, de ez már mégsem járja! . . .

Közbe megpillantja *Kapta* Demetert. A két iparos kezét szorít. Aztán panaszoják a bajt elülről, hátulról. *Kapta* Demeter szidta a felsőt, a bőrkereskedőt, a ki a bőrön kívül sok mindent árul még. *Gyalus* Antal teremtetézte az alsót, azt a fiatal gézengúz rablót! . . .

No, erre a kifejezésre *Antal* József uram is beleszólt. Azt mondá, hogy rablónak nem szabad senkit nevezni következmények elkerülése nélkül, mivel azt bizonyítani is kell. Egy vádló még nem elég arra, hogy igazunkat megnyerjük.

Az öreg Antalt ismét megzavarta szavaiban egy újabb vendég. *Jókuti* János jött, a vagyonosnak ismert *Jókuti* János. *Antal* József már előre látta, hogy itt is

baj van. *Jókuti* János a harmadik boltost szidta kegyetlenül, mert hogy elővételbe elvette a búzatermését félárban, a mint most a piacon jár.

Tüzes volt János gazda, de *Antal* József uramat ez nem hozta ki sodrából. Még csak föl sem háborodott az eseten. Sőt azt is mondotta, hogy azok az üzletesek igen jóra való emberek.

— De élőködők! — kiabált *Kapta* Demeter bele.

— Élni csak kell — mondá csendesen *Antal* József.

— Éljen, de ne csalásból! — törtek ki egyszerre a panaszosok. De erre is volt válasza az öregnek.

— Nem olyan nagy csalás az. Jó szívvel fizettek! De már erre mind a hárman tiltakoztak, hogy nem igen jó szívvel fizetnek dupla árakat.

— Már hogyan fizetnétek örömet? — beszélt az öreg. — Hiszen azt nem éppen muszáj tenni, mégis teszitek.

— De ha olyan sok az üzletes! — tört ki valamennyi.

— Dehogya is sok, sőt nem is elég! — mondá az öreg *Antal* József csendesen. — Ez a tiszta igazság. Mert ha én megsokallom a káposztában az avas húst, hát egyben *meg is csömörlöm tőle*, aztán ha belém gyúrnák, akkor sem kell az avas hús többé. De ti azt mondjátok, hogy sok az üzletes, pedig szívesen jártok hozzájuk. Tehát nem igaz, hogy sok, mert *még nem kaptatok csömört tőle*.

A panaszosok még beszéltek. Erre *Antal* József rendre csinálta meg a receptjét, mind a három ügyesbajos emberének. *Kapta* Demetert leszidta a panaszkodásért. Azt mondotta, hogy valamire való mesterember

nem veszi a feldolgozni való anyagot falun, hanem városban. Ott sem veszi kiskereskedőtől, hanem gyárostól. Ha nincs gyár, *akkor van szövetkezet, olyan ipari szövetkezet és abba beáll, hogy együtt — sokat véve, olcsóbban jobbhöz jusson.* Meg is mondá a közeli városban a szövetkezet czímét. De *Kapta* Demeter ennek hírét sem hallotta.

— Szégyelje a dolgot *Kapta* uram! mondá az öreg *Antal* József. — Most már megmondám, hát írja fel és ha szövetkezetbe áll, ott vásárolhat anyagot.

Következett az asztalos. Annak a receptje igen hasonlított a csizmadia gyógyítószeréhez. De már a *Jókuti* János bajára valami más orvosságot mondott az öreg *Antal* József. Hogy a hathatós orvosságot más is megértse, azért betűszerint leírom az öreg *Antal* József szavait úgy, a mint csendesen, rendesen elmondá, illő tisztelettel hallgatva a hallgatók által.

— Kedves *Jókuti* öcsém — kezdette — *a legtöbb magyar kiskgazda nem gondolkozik.* De hogy megérts, elmondok egy eseményt:

— Van egy komám, Gazda Balázs a neve. Sokat dolgozik, sokat fárad, hát jó gazdának tartják. Pedig . . . Nem mondok rá semmit, csak a tetteit elmondom, mert a tett az ember igazi mérője. Gazda Balázs csépel. A fölösleges gabonát külön teszi, a szükségest elteszi, mert jó gazda. Most aztán a Miska gyereket leküldi a gabonaügynökhöz, hogy gyűjék fel. A gyerek elmegy. Az ügynök jön.

Jó napot Gazda Balázs uram — köszön. A gazda szörnyen foghegyről beszél, de az előrelátó ügynök cseppet sincs megsértve. Hasznót érez. A szavak el-

hangzanak, senki sem írja fel a Gazda Balázs csunya czímezéseit, de a gabonát megveszi az ügynök olcsón, igen olcsón. Másnap eladja a rendes piaczi áron és nyer, szépen nyer rajta.

A leghelyesebb dolog, öcsém az, hogyha a gondolkozó kisczimbák összeállanak és *gabonaraktdár-szövetkezetet* alakítanak. Abban összpontosul mindnyájának forró óhajta, mert a vetőmagot a legjobb és legtisztább magból kapják, az eladásnál pedig a megfelelő időben, az áremelkedést használják ki. Az uzsora ellen csak ez a legtisztességesebb és legbiztosabb orvosság.

Akár falu, akár város, annak jólétére, műveltségére nagy befolyással van az, hogy lakosaihoz mérten és arányosan hány szövetkezet van benne?! . . . Nálunk még nincs szövetkezet, de lesz!!

Ezt az öreg *Antal* József mondotta, de áldja meg az Isten életét a földön, lelkét a túlvilágon, mert azóta Széperdősön is van már szövetkezet, még pedig nem egy, hanem kettő. Fogyasztási és értékesítő az egyik, tejszövetkezet a másik.

A faiskola.

Ezelőtt két évvel történt az eset. Rontóházára miniszteri leirat érkezett, a mi igen nagy gondot adott a község előljáróinak. Mikor felolvasták, az egész tanácsban csak egy ember szólt mellette, a többi valamennyi ellene beszélt. Már ebből is kitetszik, hogy veszedelmes írás lehetett.

Bíró uram volt a felolvasó. Ő tette az első megjegyzéseket is. A földmivelésügyi minisztérium nem kívánt egyebet, mint azt, hogy a község a saját költségén legkevesebb egy holdas *faiskolát létesítsen* valahol a község központján, hogy a lakósoktól távol ne essék. Még ez se volt elég, hanem jó talajt is kívánt a miniszteri rendelet a közös cél érdekében. Ha a t. községnek nincs, akkor bérelni kell.

A község előljárói csak hallgatták és minden kitételnél szörnyen megbotránkoztak az *ujabb megadóztatásért*. Mert ezideig csak a gyerek volt iskolaköteles, ezután a fák is iskolakötelesek lesznek, ha faiskola lesz! . . .

Ezt a szépen találó mondást a legokosabb tag mondotta, de utána tette azt is, hogy azt hiszi, miszerint, ha a fák iskolát kapnak, akkor a barmokra, meg a tyúkokra is rákerül az iskoláztatás . . . Eddig csak gyerekiskolát kívánt a magas kormány, hogy a munká-

tól elvonja, a naplopásra tanítsa a hasznavehető gyereket, most aztán a faiskolára került a sor. Csak elrendelik, aztán csinálni kell. A disznók és más lábas jószágok iskolázása már el sem maradhat, ha már a faiskoláról gondoskodnak.

Bíró uram szívesen hallgatott minden gáncsot, melyet a szerinte hiábavaló, költséges komédia ellen felhoztak. Ebben pedig bőven vala része. A t. előjáróság tagjai teljes erőből szapulták a leiratot, a rendeletet. Csak egy beszélt mellette, az új tanító, de azt is lehurrogták.

— Menjen vissza, a honnan jött: Csomaházára! Ne törjön a lakosság rontására! . . . Ne kíváncsion újabb adóterhet a népnek! . . .

De volt ott még czifrabb szóbeszéd is, a mit nem szokás leírni. Azután rátértek arra, hogy miként lehetne megszabadulni az újabb veszedelemtől, a faiskolázástól. Sokféle okoskodás történt a baj elhárítására. Még azt is ajánlották, hogy a tanács ne készítse el, de hivatalosan jelentse be, hogy megvan a faiskola.

A bíró ebbe nem egyezett bele, mert hátha eljönnek felülvizsgálni az iskolafák tudományát?

— Megmondjuk, hogy Rontóházán vadul viselkednek a fák, akár a gyermekek, aztán megszöktek a faiskolából! — kiáltották közbe.

Erre nevettek, de meg nem vigasztalódtak. A gyűlés széteszlott a nélkül, hogy határoztak volna. Másnap folytatták az ülést. Mindenki nagyot aludt rá, hogy másnap ujult erővel folytassa az okoskodást. De meg is látszott a pihent ész. Kifundálták a legolcsóbb megoldást. Elhatározták, hogy kérelmet küldenek a miniszteriumhoz, a faiskola alakításának elenge-

dése céljából. Az írás el is készült. Felsorolták benne az összegyűlt községi tanácsadók nevét, hadd lássák odafönt, hogy sokan voltak. Aztán hivatalosan elküldötték.

A földmívelési miniszteriumban rendesen megkapták a Rontóházzal küldött kérvényt. Még csak nem is kellett túlságos feltűnést, mert hiszen ehhez hasonló tartalmú kérvény több is akadt ott. Mégis feltűnt, hogy aznap Rontóházról még egy kérvény érkezett, melyben a tanító egy tanulmányútra ötven darab vasuti ingyenjegyet kér — Kecskemétig és vissza. A tanító kérése érdekesen vala megokolva. Ő ugyanis a gazdáknak gyakorlatilag akarta bemutatni a faiskolát és annak hasznát a gyümölcs piacig. A falusi földműves erre nem áldoz, ha nem látja a jó példát. Kecskemétről akkortájt minden nap száz vagon barackot szállítottak el külföldre és százezreket jövedelmezett a gazdáknak.

A válaszadást a leggyorsabban intézték el a tanító részére. Negyednapon már Kecskeméten jártak a rontóháziak, hol a sok gyümölcs látásán ugyancsak nagyokat bámultak.

A tanító vezette őket és ők szétnéztek, kérdeztek, tapasztaltak. Láttak eleven faiskolát is, a miről azelőtt fogalmuk se volt, hogy mi lehet. Láttak pénzforgalmat a semmi értékre nem becsült gyümölcsből, mely felülmulta a búzaföld jövedelmezőségét. És a mikor még azt is megmondotta a vasuti raktárnok, hogy naponta száz vagonnál kevesebb még nem indult el gyümölccsel, mióta a barackkérés tart és hogy egy millió korona átlagban Kecskemét város polgárainak az évi bevétele

baraczkért, hát erre a rontóházi bíró is elővette a számolóplajbászt. Számolt a gyümölcs áráról és morgott. A fiatal tanító úgy tett, mintha észre sem venné a bíró úr számításait. Vezette tovább a kirándulókat. Magyarázta a faültetést, nevelést, tisztogatást. A gyümölcs szedését és értékesítését. A jövedelmet holdankint, mely bár ingadozik, de azért mégis kiszámítható. Megtekintették a termő fákat, melyek tisztán voltak tartva, pompásan kezelve.

Aztán hazamentek Rontóházára. A tanító csak azt kívánta, mikor otthonukba tértek, hogy a látott jó példán okuljanak, fordítsák azt a saját községük hasznára, boldogulására.

Hát mi történt? Másnap írtak egy másik kérelmet a miniszteriumhoz, melyben az előző kérelmet visszavonják, mert ők már Kecskeméten is jártak és láttak mindenekeket. A faiskolát megcsináltatták; a jó példának meg volt a hatása.

Jámbor állat a magyar ember!

Édes magyarom! vakard meg a füled tövét és mondj el egy cigányimádságot(káromkodást), mikor állatnak nevezlek, de azért olvasd el ezt a pár sort, mert igazmondás.

Az öreg *Gires* Péter híres ember a faluban és jó mód-ban él, kétezer koronaért sem megy a szomszédhoz kölcsönt kérni, mégis ennek a jómódu, tisztességes atyámfiaának mondtam én a mult hetekben, hogy *jámbor állat a magyar ember!*

Feljött a székesfővárosba valami *deputációval*, a mit magyarán *küldöttségnek* neveznek. Aztán találkoztunk, hát szóba állottam. Az öreg alig ismert rám, de a szavam járása után mégis megölelt. Jól esett az otthonias beszéd, mert mi nem cifrázzuk a szót, hanem oda teremtyük istenesen, a mint érezzük...

Már nálunk így a szokás.

Az öreg *Gires* Péter bátyám mégis megbotránkozott, mikor a Zónában a második félliternél *a magyar embert jámbor állatnak* neveztem.

Azt mondta nekem csöndes, de azért odaadó móddal, hogy: Gyerek vagy te ahhoz!...

— Nem is akarok én tudományos vén ember lenni még! — mondom az öregnek — de azért megteszem, hogy gondolkozok. *A magyar ember pedig nem igen gondolkozik mostanában!*...

— No, no! ecsém!... — csitított *Gires* Péter bátyám.

— Lassabban folytatom hát — beszéltem tovább az öregnek, — de a mi a szívemet nyomja, azt elmondom s remélem, hogy *Gires* Péter megérti?...

Ez tetszett az öregnek.

— Hallom, hallom!

— Ne várjon tőlem czifra beszédet, Péter bátyám. Azt én nem értem. De hallja csak. Úgy-e, hogy a pap, bármely felekezetű legyen, azt mondja, hogy *ne gondolkozz, hanem higgy!*

— Ez igaz... — és bólint a fejével rá az öreg *Gires* Péter.

Közbe én is iszom. Ő is iszik.

— Ismertem egy vidéki kiskgazdát, a kinek huszonnégy hold földje volt. Az panaszolta el az adókiivetésnél, hogy ő kiszámította, miszerint a faluban levő urasági nagybirtok két ezer hold és az adóját a föld holdjaira felosztva, holdankint öt koronával kevesebb adót fizet az uraság, mint ő, a kiskgazda. Erre azt mondták neki, hogy *ne számolj, ne gondolkozz, hanem fizess!!*

— No, illet én is tudok! — vágta rá az öreg *Gires* Péter.

— Pedig annak a kiskgazdának gyöngébb földje van és kevesebbet termő, mint a nagy urasági birtok. De ez semmi! Csak most akarom elmondani, hogy *milyen jámbor állat a magyar ember!...*

Az öreg *Gires* pödörített egyet az ősz bajuszán és úgy hallgatta, én pedig folytatám:

— A szabaddá lett magyar nép legszentebb joga a képviselőválasztás. De éppen e szent jogánál a legjám-

borabb állat a magyar. Hogy miért, azt röviden elmondom:

Például, minden vidéknek más és más bajai vannak. Minden községben különbözők az emberek nyomorúságai, csupán a neve egyenlő, *a nyomorúság*.

Az országgyűlési képviselőt azért választják, hogy ezeket a vidékenként más-más fajtájú bajokat orvosolja és szóval elmondja az ország színe előtt. Mert, édes Gires bátyám, ha én beteg vagyok és fáj valamely testrészem, hát orvost hivatok. Aztán *az orvos engem megkérdez, kihallgat a bajomról és azután ír rendelést az orvoslásra*.

A magyar embernek száz baja van, alig tud élni és mégis mit tapasztalunk?! Eljön hozzá öt évben egyszer a képviselő. De nem kérdezi meg, hogy mi a baja a népnek, hanem ő beszél össze egy rakás buta jelszófélét. Hát miféle orvos az, *a ki a betegjét meg sem kérdezi a bajai felől?* Hát hogyan beszélhet az a képviselő a nép bajairól, *mikor meg sem hallgatta?! No ilyen jámbor állat a magyar ember!* Éppen megfordítva csinálja minden nagyobb dolgát és mindezt csupán azért, mert birkamódra fut egyik a másik után, csak egy kolompós akadjon, de *gondolkozni soha sem szokott!*

Az öreg Gires Péter még csak szólani sem mert, mivel az ő képviselőjükre csakugyan ráillett a beszédem. Nem látták sem azelőtt, sem azután, csak a választás napján; pedig sem nem öreg, sem nem beteges.

Azt is gondolta, hogy most én a politikáról beszélek, mert azt nagyon szereti a magyar ember, akár a török az ópiumot, melytől elkábul. De hiába várta ezt

Gires bátyám. Én a politikát nem becsülöm többre a czifra paszománynál. Ha a ruhán van a paszomány, úgy is jó, ha nincs rajta, úgy is jó. De ha a ruha jó, akkor minden jó, ha van paszomány, ha nincs paszomány rajta!...

Inkább beszéltem a gazdasági dolgokról. Kértem az öreget, hogy van-e már a falujában szövetséget?

— Nincs — feleli — és nem is lehet, mert a tejszövetséget a kormánypárt akarja, de a falu többsége függetlenségi.

— Menjenek a pokol fenekébe a pártjukkal — mondom. — *Mi köze annak tehát a pártokhoz?* Az a kérdés, hogy mennyiért adják a tejet most literenként?

— Egy kupa 5—6 krajczár — feleli.

— No, hát itt a kétszerkettő. Ha tejszövetséget állítanak, akkor egy literért kapnak 10—12 fillért. Ez a beszéd — a pénz!

— Lehetséges volna?!...

Az öreg írástudó és olvasni szerető ember, de sajnos, leginkább politikát olvas, gazdasági dologgal nem törődik. Mégis mikor a kezébe adtam a nyugatmagyarországi tejszövetségek évi kimutatását, hát az eredményekre megvakarta a fejét.

A tejszövetséget létesítéséről mind többet-többet kérdezett. Alapszabályt is kért mintának, a mit készséggel adtam neki. Aztán tovább beszélünk a terményértékesítés nehéz voltáról, a trágyakezelésről, a disznóhizlalásról.

E részben ajánlottam, hogy azt a temérdek vadgesztenyét etesse fel az udvari parkból. Úgy sem érté-

kesítik, pedig testvérek között 4—500 koronát ér a disznóhizlalásnál — más takarmánynyal vegyest etetve.

Az öreg *Gires* Péternek használt a beszéd. Nem neheztelt meg, hogy a magyar embert jámbor állatnak neveztem, mert nem gondolkozik.

Péter bátyám annyira gondolkozott, hogy rövid időn tejszövetkezet is alakult a faluban az ő fáradozása révén. Az urasági kertből megvette a vadgesztenyetermést ötven koronaért és kilencz disznót hizlalt fel azzal. A gesztenyét főzve etette, így nem vala ártalmas, ha többet is ettek a hizók. Haszna igen szépen került az eddig szemétre kerülő gesztenye után.

Csak azért is!...

Mintha mese volna, pedig bizony megtörtént. Ott a felsősoron laktak mind a ketten. *Csótérné* is, *Simáné* is. Egy leánya volt *Csótérnének* is. *Simánének* is; aztán jó módon éltek mind a ketten, hiszen komaságba kerültek szögről-végről, az utontúlról szomszédok. De semmi sem tart örökké a nap alatt. *Csótérné* — *Simáné* barátkozása sem tartott száz esztendeig, csupán addig, míg a falu legcsinosabb és legmódosabb legénye szemet nem vetett a *Csótérné* Lidikéjére. Pedig azelőtt a *Simáné* Zsuzsikájával édeskedett és ott biztos kérőnek számították a csapodár Sándort.

Egy vasárnapi táncz alkalmával történt a változás, vagyis akkor kezdődött a *Bogláros* Sándor csapodárkodása. Áron, az árendás félszemmel figyelte a nagy eseményt. Nem azért érdekelte, mintha mulattatná, hanem azért, hogy megérdemelte az eset. Valamely jó üzletre számított, mert hiszen neki csak az az érdekes, ami jövedelmező. És kezdett számolni ilyenképpen: A *Csótérné* megharagszik *Simánéra*. Ez nem baj. Ha az emberek haragusznak, mindig hasznot csinálnak — nekem, kárt csak maguknak. Mind a kettő gazdag, még fokozni lehet a hasznot — vagyis a kárt.

Míg Áron ezeket gondolta, azalatt *Csótérné* meg *Simáné* össze is zürdültek. Gorombaságokat is mondot-

tak. Azután *Csótérné* elszelelt *Lidikéjével*, mintha csak a forgószelel ragadná el őket a tánczból.

No, hiszen volt mit beszélni a falu aprajának, nagyjának az esetről, mert *Bogláros Sándor* is otthagyt a tánczot. Elkísérte *Csótér Lidikét*.

Áron dörzsölte a kezeit. Volt neki ruhaüzlete is, de azt a fia vezette. A *Csótérné* és *Simáné* összezördülése után kettős házasságot gondolt. Jól számított. *Csótérné csak azért is* férjhez adja a leányát *Bogláros Sándorhoz*. De *Simáné* sem hagyja pártában búsulni *Zsuzsikáját*, ha egyébert nem, de *csak azért is!* — mert a másik konty alá került.

Másnap Áron nem a kocsmában, hanem a fia ruhásboltjában szötte tovább gondolatait. A gondolatszövése beszédéből állott. *Csótérnéval* beszélt. Szörnyen biztatta, hogy a dolog abban nem hagyható. Most már vagy legény *Bogláros Sándor*, vagy nem legény...

— Ha legény akkor elveszi a leányomat! — vágta rá a szót *Csótérné*.

— Így az igazi! — dicsérte Áron. Az ifjak illenek egymáshoz. Aztán nem jönnek hozzám befaló falásért, lesz mit enni mindkettőnek.

— Olyan hozzománya nincs ebben a községben egy leánynak sem! — mondá *Csótérné* — de nem is lehet, mert mines módja ahhoz másnak!

Áron, meg a fia biztosították *Csótérnét*, hogy olyan finom kiruházást adnak, a mi csak egy grófleánynak lehet. Meg is nézegette *Csótérné* a finomságokat és régi magyar szokás szerint azt kérdezte, hogy *nincs-e ennél még drágább?* Már ez így van, a hol módja van

még a magyarnak; nem jobbat, hanem drágábbat kérnek.

Végre abban egyeztek meg, hogy külön rendelik a fehérneműt Budapestről, a szöveteket Bécsből, a jegygyűrűt Párisból. No, ez teszi. Tetszett is *Csótérnénak* El is beszélte mindenkinek nap nap után a községben. Áron sem tett másképpen. Hadd tudják meg a nagy hírt: a *Csótér* Lidi fehérneműje Pestről, ruhaneműje Bécsből, a jegygyűrűje éppen Párisból jön.

Mikor *Simáné* ezt meghallotta, majd kipukkant a méregetől. Ezt már túl nem éli, ha valamit nem csinálhat ő is. Elment azért Áronhoz, megtudni a valót. Áron csendesesen dicsekedett a *Csótérné* gazdag kiruházásával. Többet is mondott, mint amennyi igaz, de tudta, hogy miért mondja. *Simánét* tüzelte, hiszen az is éppen olyan módos asszony, mint a másik. Aztán azt is tudta, hogy volt már kérője *Sima* Zsuzsikának, csak nem esett meg a kikérés annak rendje és módja szerint, mert Zsuzsika *Bogláros* Sándort szerette jobban. Már a következő héten ott járt újra a régi kérő, *Csörte* Feri. Szívesen fogadták *Simédék*. Most aztán *Sima* Zsuzsikát férjhez adják... csak azért is! Mert azt nem lehet elnyelni, hogy az egész falu csak *Csótérnéről* beszéljen...

— Tudja-e Áron, ha valami drágább kiruházást nem tud Zsuzsikának, hát inkább felmegyünk Pestre.

Ezt *Simáné* mondotta.

Áron a Stein-féle híres boltot ajánlotta a szomszéd városban, a melyet addig dícsért, a míg birta. Pedig sokáig birta a dicséretet, mert hiszen Stein — a veje volt.

Még aznap írt vejének, kioktatva rendesen mindenről, de főleg azt magyarázta meg, hogy a fehérneműje *csak azért is* drágább legyen a budapestinél, a ruhane-műek *csak azért is* drágábbak legyenek a bécsi rongy-nál, a jeggyűrű pedig a párisinál hiresebb legyen, *csak azért is!*...

Mikor *Simáné* berándult a városba az Áron által ajánlott híres ruhásboltba, ott már úgy tudtak mindent, mint a színész a betanult szerepet. *Simánénak* egyetlen fehérnemű sem volt drága, ha finomabb volt a buda-pesinél. A ruhaneműeknél a bécsi rongyot szidta a bol-tos, mert ott semmi jó, semmi finom nem kapható, csupán az angol szövet a finom, a drága... Ez tet-szett *Simánénak*.

Csak azért is két lakodalom lett a faluban és *csak azért is* egyik drágább a másiknál. Mindkét helyen arra törekedtek, hogy a másikat felülmulják.

Egyik napon beállít *Csótérné* a boltba Áronhoz:

— No, hallott már ilyet? A *Sima* Zsuzsika selyem-kendőjén aranyrojt lesz. Száz forintba kerül.

— Az nem tiszta arany, pedig azt is lehet csi-náltatni! — vágta rá Áron — de a tiszta arany drágább.

— Hát *Csótér* Lidikée tiszta aranyrojttal legyen! — parancsolta *Csótérné*. — Az árát fizetem!...

Oh, azt tudta Áron. Írt a vejének, hogy éppen olyan aranyrojtos selyemkendőt rendeljen, mint a *Simánée*, aztán küldje át londoni számlával, az ára kétszázötven forint lehet. De tisztán ki kell írni, hogy *teljesen arany-ból való*...

Csótérné boldogan ment haza, hogy megtudta, misze-

rint a *Simáné* aranyrojtja nem lesz tiszta arany, de az övé *csak azért is* tiszta arany lesz! . . .

Három hónapig tartott ez a túllicitálás, mikor megtörtént a két esküvő. Csináltak *csak azért is* két boldogtalan új párt és kétezer forint túlköltekezést . . . *csak azért is!*

És az a legszomorúbb, hogy ez nem mese volt, hanem megtörtént valóság.

Hová forduljon a szövetkező?

Az első lépés a legnehezebb. Az emberek a szövetkezetek alakításánál is ezt érzik, mert nem tudják, hogy hova forduljanak. Alább találhatók a legszükségesebb tudnivalók a kezdő lépéshez:

Fogyasztási és értékesítő szövetkezet.

Alapszabályát megküldi a *«Hangya»*, Budapest IX., Boráros-tér 1. (Saját palotájában.)

Pinczeszövetkezet.

Alapszabályait megküldi a *m. kir. földművelésügyi minisztérium*, Budapest, V.

Gazdakörök.

Alapszabályt és útbaigazítást küld a *«Magyar Gazdaszövetség»*, Budapest, IX., Üllői-út 25.

Alatbiztosító szövetkezet.

Alapszabályt küld a *«Magyar Kölcsönös Állatbiztosító Szövetkezet»*, Budapest, IX., Üllői-út 9.

Biztosító szövetkezet.

Biztosítások tűz, jég, emberéletre stb. *«Gazdák Biztosító Szövetkezete»*, Budapest, VIII., Baross-u. 10.

Tejszövetkezet.

Alapszabálymintát és útbaigazítást ad a *m. kir. földművelésügyi miniszterium*, Budapest, V.

Hitelszövetkezet. — Ipari szövetkezet.

Falusi hitelszövetkezetek, asztalos, lakatos, cipész, stb. beszerzési és értékesítési szövetkezetek, házi ipari szövetkezetek alakítására segédkezet nyújt az *«Országos Központi Hitelszövetkezet»*, Budapest, VIII. Baross-utca 13.

Földbérő szövetkezet.

Földbérő szövetkezet a *«Magyar Gazdaszövetség»* létesít. Budapest, IX. Üllői-út 25.

Elmaradott az a község, ahol fogyasztási szövetkezet nincs!

A fogyasztási szövetkezetek révén szerezheti be minden falunépe a legjobb háztartási és gazdasági cikkeket és italokat a legjutányosabban. Amelyik községben fogyasztási szövetkezetet akarnak létesíteni, a mozgalom kezdői forduljanak utbaigazításért a

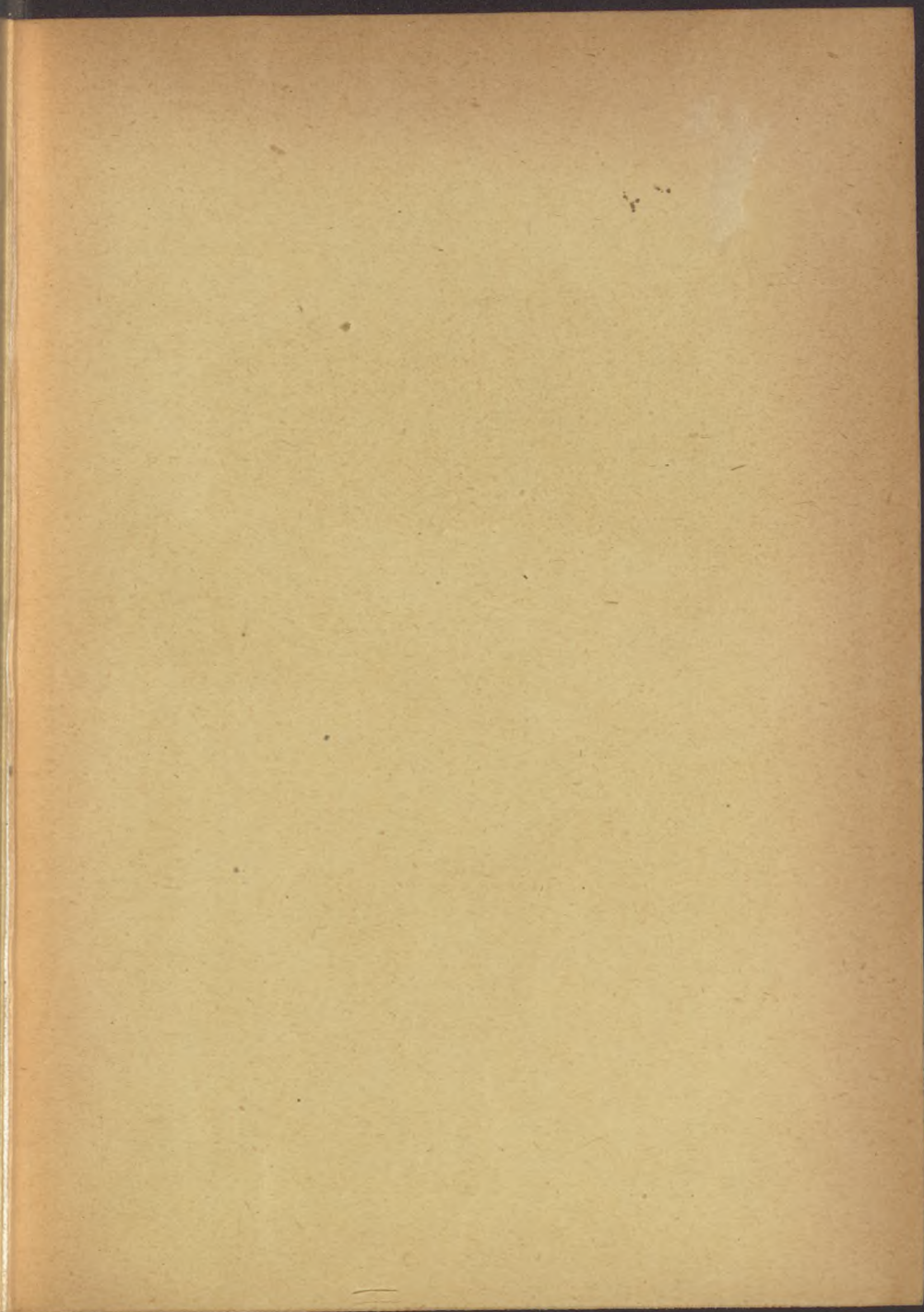
„HANGYA“

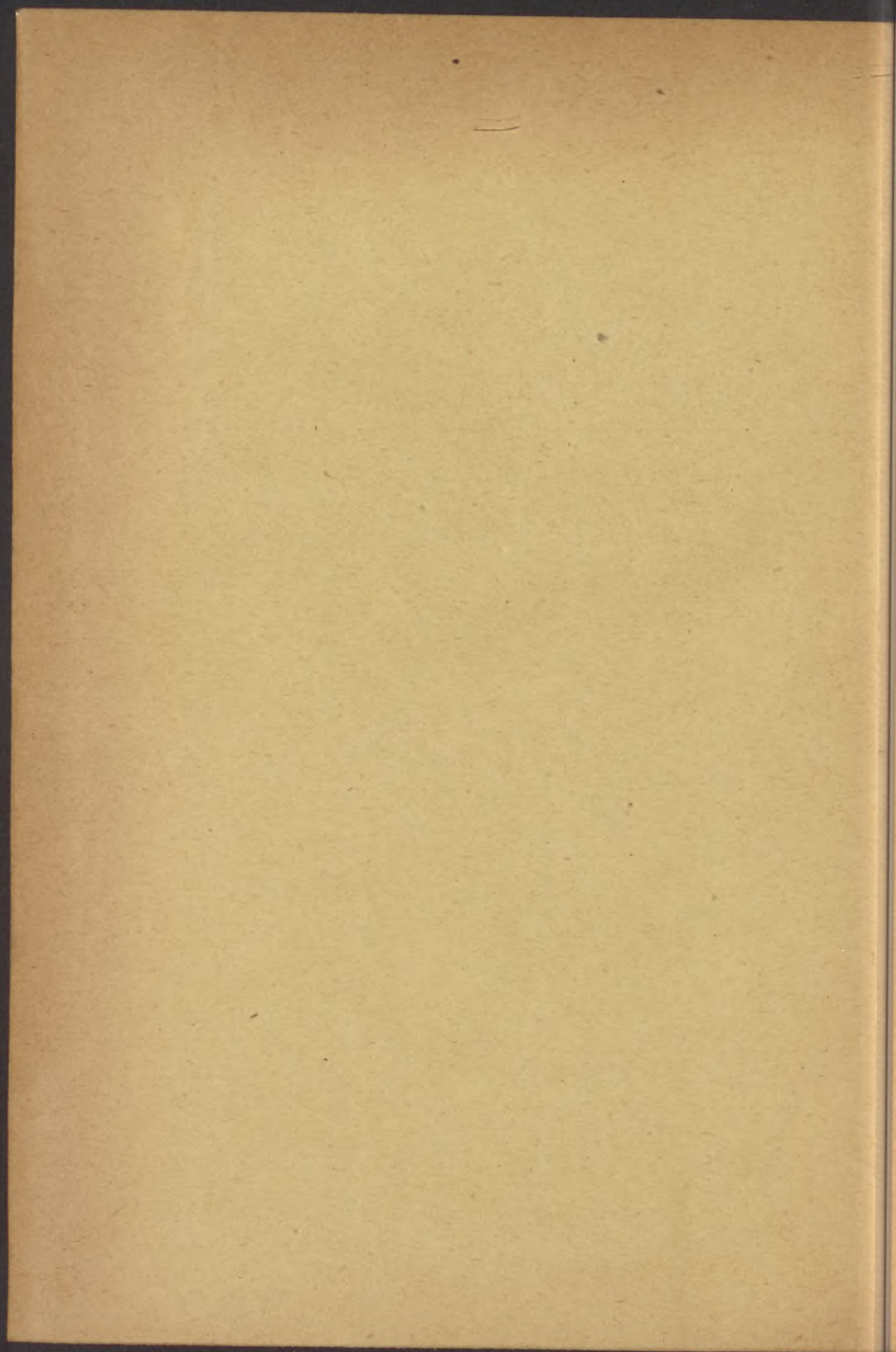
a magyar gazdaszövetség fogyasztási
és értékesítő szövetkezetéhez

Budapest, IX. Közraktár-utca 34. szám (Saját palotájában). A „Hangya“ kötelékéhez ma már 1150 fogyasztási szövetkezet tartozik 46 millió korona évi forgalommal, Levélcím : „Hangya“ Budapest, postafiók 109. szám.

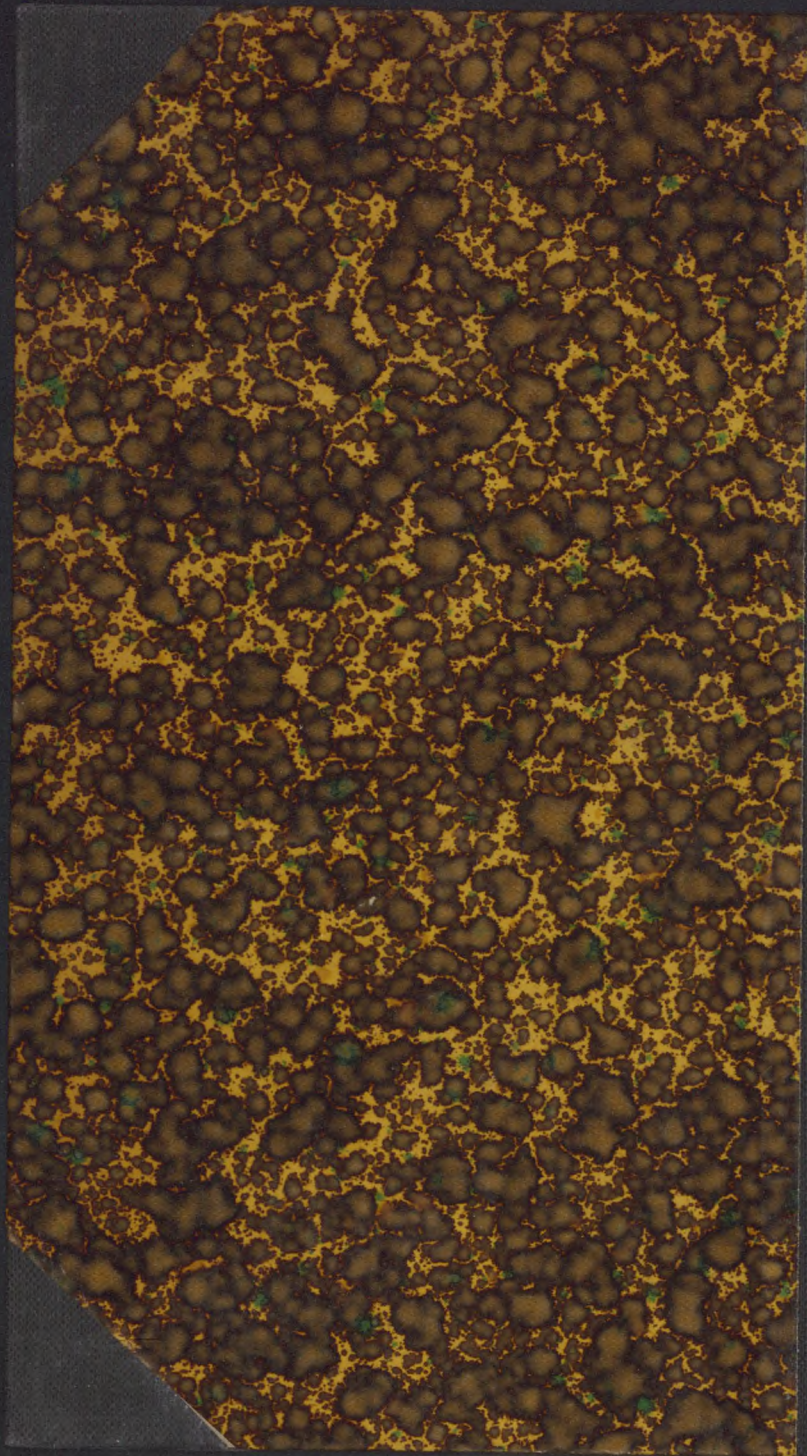
A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

- Cserszily Ákos. A vadászat mestere.** Önképző gyakorlati útmutatás a vadászat kedvelői számára. 4. átdolgozott és bővített kiadás
A vad-nyomokat ábrázoló melléklettel. Kötve 2 K.
- Dörner Béla. A sertés Magyarországon.** 2. teljesen átdolgozott és bővített kiadás 74 ábrával. 7 K 20 f.
- Eisenmayer Sándor és Göbel Celesztin. Állatgyógyászat avagy hasznos házi állataink betegségeinek megismerése s gyógyítása.** 6. kiadás. Teljesen átdolgozta Monostori Károly. Kötve 2 K 50 f.
- Farkas Mihály. Magyar kertészkönyv.** A belterjes (intenzív) kertgazdálkodás foglalatja. Kisebb földbirtokosok használatára. 2. kiadás 4 K.
- Galgócsi Károly. Kertészet kézikönyve.** A kertészet összes ágaira vonatkozó kézikönyv. Átdolgozta és javította Kúthy Béla. Hetedik, számos ábrával ellátott kiadás. Kötve 3 K.
- Károly Rezső. Rét- és legelőmivelési.** Gyakorló és tanuló gazdák számára. 2. kiadás. 163 ábrával 3 K 40 f.
- Kassás Péter. A gazda ember tükröje.** Jó tanácsok a szántóvetőnek és kertésznek az esztendő minden hónapjára. Képekkel. 2. kiad. 4 K, kötv. 5 K.
- Kócs Mihály dr. Állatorvosi közszolgálat.** Az állatorvosi közszolgálat államosításáról sz. 1900: XVII. törvényeikkel és végrehajtása iránt 95,000/1900. sz. rendeletének magyarázata 5 K.
- Monostori Károly. A szarvasmarha-tenyésztés alapvonalai.** A kisgazdák szükségleteihez mérve 62 ábrával. 4. teljesen átdolgozott és bővített kiadás 1 K 60 f.
- **A lótenyésztés és lógondozás alapvonalai.** Számos ábrával. 2. bővített kiadás 2 K.
- **Az ebtényésztés.** Kézikönyv ebtényésztők, vadászok és állatvédők számára. 100 ábrával. 3 K vászonkötésben 4 K 50 f.
- K. Nagy Sándor. A madár-bírák.** (Elbeszéli a madarak.) 105 képpel 2 K 40 f.
- **Ne bántsd az állatot!** Az állatvédő törvények példáiban. 80 képpel. Második kiadás 3 K.
- **Állatvédők törvénykönyve.** Az állatvédelemre vonatkozó összes törvények és rendeletek gyűjteménye. Az orsz. állatvédő egyesület megbízásából. Negyedik bővített kiadás 2 K.
- Rombai Dezső (István gazda) Gazdák könyve.** Földmivelők, néptanítók és földmivelési tanulók részére. 3. kiadás. Kötve 4 K.
- Sötér Kálmán. A méh és világa.** Elméleti és gyakorlati bevezetés a méhek alapos ismérése és tenyésztésébe. II. Gyakorlati rész. 2 kötet 24 K.
- Tormay Béla. Nádudvari uram vasárnapi beszélgetései** mezőgazdasági dolgokról. 5. bővített kiadás. Számos ábrával 7 K 50 f.
- Várady Lajos. A jégverés által okozott károk biztosítása és becslése.** 2 K 40 f. Kötve 3 K.

Péterfi.

Kéz a kézben

N. M.

3